

EXAMENSARBETE

Vilka ungdomar är det som tar SMS-lån och varför?

- En triangulär studie

Examensarbete inom ämnet Socialpsykologi
20 Poäng
Vårtermin 2008

Hayat Abdu

Handledare: Sabina Holstein-Beck
Examinator: Iwona Sobis

Vilka ungdomar är det som tar SMS-lån och varför?

Hayat Abdu

Resumé

SMS-lån är ett samhällsproblem där olika aktörer är inblandade. Utifrån tre forskningsmetoder; kvantitativ- och kvalitativ undersökning samt innehållsanalys av tidningsartiklarna, har synsättet på fenomenet vidgats. Undersökningspopulationen som består av unga SMS-låntagare mellan 18-25 år, var en väldigt svår grupp att nå. Av allt att döma berodde detta på att de är en utsatt och sårbar grupp med ekonomiska svårigheter. SMS-lånet är ett snabbt och lättillgängligt lån vilket stärker ungdomarnas tendens att agera utifrån begär, som i enlighet med Maslows motivationsteori saknar en kognitiv förbindelse. Variationen var stor mellan respondenterna i fråga om vad pengarna användes till, där en del befann sig i den nedersta delen i behovstrappan för att kunna tillgodose de fysiologiska behoven, medan andra konsumerade över sina tillgångar. Låneföretagens systematiska marknadsföring förenklar för ungdomar att ta ett sådant lån med korta återbetalningstider. De ungdomar som inte betalar tillbaka lånet i tid hamnar i ekonomiska svårigheter, vilket påverkar deras liv för flera år framåt i tiden.

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Problem och syfte	2
1.3 Disposition	3
2 Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning	3
2.1 Maslows motivationsteori	3
2.2 Bauman om konsumtionen	6
2.3 Bourdieu om det praktiska förnuftet	7
2.4 Tidigare forskning	9
2.5 Konsumtion	11
3 Metod	15
3.1 Urval	17
3.2 Etiska överväganden	18
3.3 Tillvägagångssätt	19
4 Resultat	22
4.1 En sammanställning av tidningsartiklarna	22
4.2 En redogörelse av enkäterna	26
4.3 Presentation av kvalitativ intervju	28
5 Analys av resultaten	30
6 Diskussion	37
6.1 Studiens styrkor/svagheter	42
7 Referenser	44
8 Bilagor	46
8.1 Bilaga 1	46
8.2 Bilaga 2	51

1 Inledning

1.1 Bakgrund

SMS-lån är ett aktuellt, nytt fenomen som har uppmärksammats under det senaste året. Kanmart (Direktpress Göteborg, 2008-01-27) beskriver SMS-lånet som en modern utsugningsmetod, det vill säga som en metod som ger god vinst hos penningstarka företag genom att utnyttja penningssvaga utsatta positioner. Några exempel på de företag som lånar ut pengar är: Sverige AB, Folkia, Ferratum och Pokerfinans. Dessa företag marknadsför till de eventuella kunderna att lånen är ”räntefria”. Detta stämmer inte i praktiken, men det är ett sätt att locka till sig kunderna på. Företagen har oerhört höga avgifter på hundratals upp till tusentals procent som ett villkor för att låna pengar (Direktpress Göteborg, 2008-01-27). De tilläggsavgifter som läggs till återbetalningssumman för låntagarna beläggs dessutom med höga effektiva räntor, vilket medför än högre avgifter. Enligt Kanmart (Direktpress Göteborg, 2008-01-27) hävdar företagen att dessa avgifter är nödvändiga för att de ska kunna bedriva sin låneverksamhet.

SMS-lån utbetalas på ett effektivt och smidigt sätt. Låntagarna skickar via ett SMS meddelande om hur mycket pengar de vill låna samt uppger sina person- och bankuppgifter. Därefter får de pengarna på sitt konto efter cirka femton minuter. Den största bristen vid detta förfarande är att företagen inte kontrollerar om kunden har någon form av inkomst eller annan säkerhet, när de beviljar lånet (Direktpress Göteborg, 2008-01-27). Företagen gör inga kreditgranskningar rörande låntagarnas betalningsförmåga. Detta medför en påtaglig risk för låntagarna att ta nya SMS-lån för att kunna avbetala de gamla och således för att hamna i ett ekorrhjul (Skövde Nyheter, 2007-08-29). Över hälften av dem som tar SMS-lån har sedan tidigare en annan skuld registrerad hos Kronofogden. Återbetalningstiderna är oftast korta, inbetalningen ska ske inom 30 dagar. Kronofogden anser att detta inte är rimliga återbetalningsvillkor för unga människor med utsatt ekonomi. Kronofogden önskar att det instiftas en lag som kräver kreditprövning också vid denna typ av lån. Den största gruppen beräknas vara 40 %, som registreras med obetalda SMS-lån hos Kronofogden, är mellan 18-25 år. Denna målgrupp är marginaliserad och ekonomiskt utsatt, samtidigt som den tydligen är mycket mottaglig för den optimistiska och påträngande reklamen och verkar ha en oförmåga att kunna överblicka konsekvenserna av SMS-lånen (Direktpress Göteborg, 2008-01-27).

De enskilda individerna har svårt att hävda sig gentemot företagen och kräva att dessa ska handla etisk korrekt även när det inte gynnar deras verksamhet. I kapitalismens värld är det etiska handlings sättet begränsat, det är en värld som styrs av en viss logik som gynnar kapitalisternas strävan efter vinst. Staten i de demokratiska samhällen har således ett visst ansvar för att instifta etiska lagar om hur företag ska handla och bete sig gentemot sina kunder. Eftersom SMS-lån bara har funnits sedan år 2005, har myndigheterna inte hunnit lagstifta om dem. Det finns inte heller någon forskning på området utöver kronofogdens rapport (Kronofogden, 2007).

Det som fångade mitt intresse och gjorde att jag ville skriva om ungdomars SMS-lån var att det uppmärksammades under en lång tid i massmedier. Det väckte tankar om vad det var som gjorde att dessa ungdomar hamnade i en sådan fälla, det vill säga hos kronofogden, utan att reflektera vidare över följderna. Vilka mekanismer ligger bakom det och vilka typer av företag är det som utan vidare lånar ut pengar inom tio till femton minuter.

1.2 Problem och syfte

Syftet med min studie är att ur ett socialpsykologiskt perspektiv belysa fenomenet SMS-lån genom en deskriptiv och en hermeneutisk framställning. Den beskrivande redogörelsen, som baseras på teoretiska förklaringsmodeller och innehållsanalys av ett flertal artiklar i dagspressen, ska ge en förståelse för de drabbade unga människorna som är en överrepresenterad grupp hos Kronofogden i detta sammanhang. Samtidigt som den hermeneutiska skildringen, som baseras på insamlad data, är avsedd att återge respondenternas subjektiva upplevelse av SMS-lånet.

Mina förväntningar är att de unga människor som tar SMS-lån inte har tillräcklig kännedom om samhällets olika funktioner och praxis, vilket innebär att de har ett bristande praktiskt förnuft, i enlighet med Bourdieus teori.

Mitt huvudmål är att försöka ta reda på vilken typ av unga människor som tar SMS-lån och skuldsätter sig samt får betalningsanmärkning.

Är det unga människor med utsatt ekonomi som tar SMS-lån eller kan vem som helst bland ungdomar råka hamna hos Kronofogden på detta sätt?

Varför tar dessa unga människor SMS-lån?

Vad användes pengarna till?

1.3 Disposition

Uppsatsen börjar med en presentation av de teoretiska utgångspunkterna samt av tidigare forskning inom områdena konsumtion och reklam. Efter teorin beskriver jag min metod och sedan fortsätter med att redogöra för innehållsanalys av artiklarna i dagspressen, samt för resultat och analys av den insamlade informationen. Jag går vidare till diskussion där resultat, teori och problemställning sammanfogas.

2 Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning

Med hjälp av nedan nämnda teoretiska delar som grundar sig på teorier av Maslow, Bauman samt Bourdieu. Därmed önskar jag framlägga en förklaringsmodell för hur unga människor kan ha påverkats av omgivningens krav på konsumtion och reklamens påtryckningar till att ta SMS-lån. Jag ämnar också uppmärksamma hur deras levnadsförhållanden ser ut, efter att de har fått en eller flera betalningsanmärkningar, vilket torde begränsa deras livsföring och valmöjligheter.

2.1 Maslows motivationsteori

Människans självförverkligande har en central betydelse i Maslows motivationspsykologi. Maslow anser att individen bär på ett eget ansvar för sina handlingar, eftersom han/hon har en viljeförmåga att själv bestämma mer ju högre upp i behovsskalan han/hon når. Detta skiljer sig från Freuds teorier, där människan handlar efter sina drifter och inte i lika hög grad har ansvar för sitt agerande (Maslow, 1954). Enligt Maslow har människan själv möjlighet att skapa något i sin egen självförverkligandeprocess, i den sociala kontext han/hon befinner sig i. Detta medför att den enskilde individen måste ta konsekvenserna av sitt handlande (Maslow, 1954). Maslows teorier tillhandahåller enligt min uppfattning en möjlig förklaring på hur de unga människorna som hamnat hos Kronofogden får bära följderna av sitt agerande där konsekvenserna blir härmed en rationell ”lösning”.

När uppbyggandet av individens självförverkligande sker på ett positivt sätt följer det i allmänhet de naturliga etiska reglerna, enligt Maslow. Oetiska handlingar grundar sig på brister i individens utveckling av självförverkligande (Bärkmark, 1985). Människans ”sanna” natur träder fram vid ett positivt självförverkligande. Det kan vara att många av de ungdomar som tar SMS-lån har bristande förmåga att förverkliga sig själv. För att självförverkligandet ska bli ”sant” till sin natur, anser Maslow att

samhället bör skapa goda villkor för människan till exempel genom utbildning. På så sätt får individen ett kompetent förhållningssätt till sitt självförverkligande. Detta tänkesätt överensstämmer med de allmänna antagandena under moderniteten (Bärkmark, 1985).

Den mänskliga motivationen kan inte förverkliga sig själv helt fritt, en människa befinner sig i en avgränsad situation och en bestämd omgivning och hon påverkas således av sin miljö (Maslow, 1954). Miljöns inverkan på människan har både positiva och negativa effekter. Det positiva är att individen blir bekräftad av sin omgivning och har möjligheten att utveckla sig själv, medan det negativa är att omgivningen kan hämma individens behov (Bärkmark, 1985). Maslow placerar individens behov av självförverkligande i den högre skalan av behovstrappan. Ju högre upp vi människor når i den hierarkiska behovstrappan, desto mera plats i vårt medvetande tar både vårt behov av självrespekt och av att bli respekterad av omgivningen i jämförelse med de fysiologiska behoven. Individen ställs inför flera valmöjligheter i den högre behovstrappan, vilket medför att individen utesluter vissa möjligheter för att uppnå tillfredsställelse (Bärkmark, 1985).

Vi människor utvecklar oss själva i samverkan med andra människor, som ger oss möjligheten att konstruera och rekonstruera vår sociala identitet, samtidigt som vi får känslan av samhörighet. Vi får samtidigt olika begär som vi försöker att tillfredsställa beroende på den omgivningen vi befinner oss i. Detta medför att vi blir mer eller mindre tvungna att överskrida vårt ego (Johansson, 1999). Att förverkliga sig själv är i sig ett behov eller ett begär som motiverar människan till att agera. Om individen styrs av sitt ego som är jag-fixerat, tenderar individens självförverkligande att leda till narcissism (Bärkmark, 1985). Den narcissistiska mekanismens centrum ligger i jagets spegling av andra, där jaget är ansvarigt inför sin omgivning (Johansson, 1999). Jagets spegling av andra är en allmän mekanism varmed jaget uppstår och omformas. Beroende på hur denna spegling försiggår blir sedan jaget mer eller mindre narcissistiskt. I det konsumtionssamhälle vi lever i idag, är vi människor mer eller mindre på ständig jakt efter att tillfredsställa våra drifter vilket associeras med narcissim. Denna form av tillfredsställelse av de impulsiva drifterna grundar sig på att vissa individer är splittrade i sig själva och till exempel har en svag självkänsla (Johansson, 1999). Det är inte förrän vi människor har nära relationer till våra medmänniskor som det narcissiska beteende avtar hos oss själva (Bärkmark, 1985). Med utgångspunkt i detta resonemang kan vi anta att de ungdomar som tar SMS-lån

kanske lider brist på goda nära relationer och försöker att fylla ett tomrum genom konsumtionen.

Människan i sig själv strävar ständigt efter något. Detta är en fundamental övertygelse i den västerländska filosofin ända sen Aristoteles. Denna strävan formas och påverkas av samhället. Normalt sett definieras motivation som en fundamental del av människans natur (Maslow, 1954). Människans konstruktion av sina behov bottnar i den biologiska naturen enligt Maslow (Bärmark, 1985). Detta allmänna begär som vi människor har, blir till sin natur ett väsentligt sinnelag för individen (Maslow, 1954). Det är inte delar av individen som ska tillfredställas utan det är individen som helhet, inte bara dess mage, som är motiverad att få mat. Detta medför att individen kognitivt är medveten om hur den ska gå tillväga för att t ex. stilla sin hunger. Handlingen är styrd av den kognitiva komponenten (Augoustinos & Walker & Donaghue, 2006).

Människans behov framkallar handlingar för att uppnå ett tillfredsställande syfte (Maslow, 1954). Medvetna begär kan ha fundamentala syften, det vill säga begär också kan fungera som kanaler för olika syften. Begär kan motivera människan till att agera, vilket gör att individen inte har kognitiv förbindelse med sitt handlande (Augoustinos & Walker & Donaghue, 2006). Med utgångspunkt i dessa tankar kan jag förmoda att de unga människor som tar SMS-lån agerar efter sitt emotionella begär utan rationell förankring, d v s de tänker inte på konsekvenserna.

Nivåerna av människans behov styr hennes kognitiva processer, allra först måste de grundläggande behoven som mat, värme samt trygghet bli tillgodosedda. Människans kognitiva beteende och hennes perception påverkas av de fysiologiska behoven (Bärmark, 1985). När dessa behov är tillgodosedda uppstår nya behov i en ständig stridande ström. Människan når sällan ett fullständigt eller komplett tillstånd av tillfredsställelse utan de flesta tillstånd är kortvariga (Maslow, 1954).

Med hjälp av Maslows teori kan vi anta att de unga människor som tar SMS-lån har ett behov av självförverkligande, ett behov av att uppnå status och prestige i sin sociala grupp och i samhället.

Eftersom det inte finns tidigare forskning om SMS-lån har jag i uppsatsen använt mig av fenomen som konsumtion och reklamens påverkan på ungdomars konsumtionsvanor. Konsumtionen bidrar till stor del till individens konstruktion av sin identitet. Forskning inom detta ämnesområde har gett mig inspiration att sammanföra SMS-lånet med konsumtion. Eftersom vi lever i ett konsumtionssamhälle med ett individualistiskt förhållningssätt, finns det i de individuella konsumtionsvanorna en

utgångspunkt för att kunna hävda sig och förverkliga sig själv samt för att konstruera något personligt som urskiljer en från mängden. Det finns alltid ett risktagande när människor väljer mellan konsumtionsprodukter, individen måste alltid överväga om han/hon har råd att köpa det den önskar sig, eller om den bör välja något billigare, eventuellt helt avstå och nöja sig ändå. Maslows motivationsteori förklarar de bakomliggande mekanismerna för människans behov och begär.

2.2 Bauman om konsumtionen

Materiella saker fungerar som symboler för interaktionen mellan människor och de bekräftar den sociala identiteten (Trost & Levin, 2004). Det finns ett ständigt tryck från samhället att människor ska konsumera; detta är ett konstruerat begär som fungerar som en fortlöpande kedja utan någon sluten krets. I citatet nedan utvecklar Bauman tanken att människor är i ständigt jakt efter att tillfredsställa begär som inte har ett slutgiltigt mål. Jaktens glädje är att jaga haren och inte att fånga den. Vi människor konsumerar mycket mer än det som behövs för överlevnaden (Bauman, 2002).

Människor tror gärna på fullt allvar att de längtar efter stillhet – men de bedrar sig: vad de egentligen är ute efter är rörelse. Vad de i själva verket åtrår är att jaga haren, inte att fånga den. Tillfredsställelsen finns i jakten, inte i fångsten (Bauman 2002, s.223).

Samhället bygger på normer som människor blir mer eller mindre tvungna att följa för att uppnå högre status. Bauman (2002) beskriver hur människan mer eller mindre omedvetet genom konsumtionen förtränger dödlighetens existens samt sårbarhetens närvaro i tillvaron. Målet för konsumtionen idag är både njutning och förvärvandet av högre prestige och status. Bauman (2002) anser dock att människan har ett eget ansvar för sitt handlande. Även om människan är styrd av konsumtionssamhället, har den enskilda ett förnuftsbaserat kunnande som underlättar de egna valen i vårt mångtydiga samhälle.

En teoretiker som stödjer min framställning om samverkan mellan samhället och människorna är Bourdieu. Han beskriver dynamiken mellan den kognitiva och handlande individen och de sociala strukturernas gestaltning. Summan av individernas handlingar avspeglas i samhällets strukturer (Moe, 1995).

Konsumenten formas av sitt begär att konsumera mera än vad som behövs för att förverkliga sig själv eller skapa en social identitet (Bauman, 2002).

Konsumtionssamhällets budskap går ut på att människan aldrig kan nå ett fullständigt tillfredsställande tillstånd, utan det skapar nya behov genom att med reklamens hjälp ständigt peka på nya attraktiva materiella ting (Bauman, 2002).

2.3 Bourdieu om det praktiska förnuftet

Bourdieu konstruerade begreppet det praktiska förnuftet. Han definierar det praktiska förnuftet som ”ett förvärvat system av handlingsmönster, preferenser och principer” (Järvinen, 2003, s.404). Det praktiska förnuftet avgör på vilket sätt vi hanterar informationsflödet och handlar på ett förtröstansfullt sätt. Vad vi än är, vart vi än går och vad vi än gör, är vi ständigt matade med reklamens budskap. Vi tvingas dagligen att ta ställning, ta beslut och agera utifrån de påtryckningar som informationens ständiga ström utgör. Eftersom människan har en begränsad förmåga att kategorisera informationen, blir hon tvungen att radera bort största delen av informationen för att få ordning och struktur i sin kognitiva tänkande (Augoustinos & Walker & Donaghue, 2006). Därmed bidrar situationen till att vi människor agerar utifrån det praktiska förnuftet utan att tänka på eller reflektera över vad vi gör.

De individer som fungerar bra utifrån sitt praktiska förnuft har förvärvat preferenser och principer som finns införlivade i dem, och de agerar utifrån dem för att inte ständigt behöva tänka eller ifrågasätta vad de gör. Det praktiska förnuftet är en kunskap som människan bär med sig och det kan vara allt från de normer och värderingar som finns i den sociala kontexten till kunskaper om jordens uppkomst. Denna kunskap sitter i individens ryggmärg (Järvinen, 2003). Bourdieu använder som exempel en jämförelse mellan en individ som försöker hitta sin väg genom att läsa en karta över området och en individ som har god lokal kännedom. Den individ som läser kartan följer de anvisningar eller regler som kartan utpekar, medan den individ som känner till området agerar enligt sitt praktiska förnuft utan direkta reflektioner (Järvinen, 2003). Den sistnämnda individen behöver inte följa de anvisningar som kartan utpekar. De personer som fungerar utifrån sitt praktiska förnuft har förvärvat preferenser och principer, som finns införlivade i dem precis som de kan ha god lokalkännedom på en ort (Järvinen, 2003). Bourdieus exempel visar att människor som har kunskap om systemets funktioner i samhället klarar sig bättre än de som inte har det. Det praktiska förnuftet är föränderligt och utvecklingsbart enligt Bourdieu (Järvinen, 2003). De unga människor som tar SMS-lån har antagligen brister eller en

otillräcklig kunskap om samhälles koder/funktioner, vilket gör att deras praktiska förnuft också blir bristfälligt.

Enligt Bourdieu har dock inte alla människor samma förutsättningar för att tillägna sig en utbildning, även om utbildningssystemet erbjuder någorlunda lika möjligheter till alla. Detta beror på den kulturella bakgrunden som individen har. En individ som kommer från en akademisk familj har t.ex. bättre förutsättningar än den som inte gör det (Järvinen, 2003). Utbildning tillhör de finkulturella färdigheterna, enligt Bourdieu, och individernas olika möjligheter att tillägna sig dessa producerar och reproducerar social differentiering och ojämlikhet. Barn präglas av sina olika sociala uppväxtmiljöer, och den obligatoriska skolplikten förmår inte att ge alla barn samma inlärningsvillkor. De unga människorna som tar SMS-lån har kanske haft ett sämre utgångsläge, vilket medför att de har haft det svårare att förverkliga sig själva genom utbildning än många jämnåriga. Problemet med SMS-lån kan peka på att många ungdomar har svårt att uppnå ett sant självförverkligande, och de söker i stället uppnå detta med statussymboler, vilka SMS-lånet hjälper de att skaffa som surrogat.

I den sociala samvaron är det inte bara pengar som styr umgänget utan också allt stoff som ger medgivande och bekräftelse. Vi befinner oss kontinuerligt i olika sociala sammanhang, och det sociala rummet består av individernas likheter respektive olikheter. Det symboliska stoff sänder olika budskap om hur individen får uppmärksamhet, bekräftelse samt prestige vilket ligger till grund för vårt symboliska kapital, enligt Bourdieu. Den som framhäver sig bäst i sin sociala grupp och således får ett gott anseende och prestige har ett stort symboliskt kapital. Detta skapar en form av konkurrens samt differentiering mellan de som har tillgångar och de som inte har det. Det handlar också om vilken social kultur individen kommer ifrån, då detta avgör vilket socialt umgänge individen har. De unga människor som är ekonomisk utsatta har kanske inte samma möjlighet att komma sig upp i inom finkulturen. Bourdieu betonar att de kulturella aktiviteterna inte är jämlikt fördelade bland samhälles medborgare utan att de i första hand är tillgängliga för dem som har det gott ställt. I alla typer av kulturer finns det legitimitetskrav och koder som den enskilde individen måste behärska (Järvinen, 2003). Vilket socialt umgänge individen har är av avgörande betydelse för vilka kunskaper som individen bär på om samhällsfunktionerna. En viss egenskap har en viss funktion i en avgränsad social arena med specifika spelregler, och det är i samverkan med andra som vi människor får kännedom om just de spelregler som gäller för den specifika sociala arenan (Moe,

1995). Det sätt som vi människor integrerar oss i samhället på och hur vi påverkas och formas är beroende av de samhälleliga betingelserna. Vi förväntas klä oss på ett visst sätt, våra matvanor påverkas av omgivningen, liksom hela vår livsstil med vad vi ska tycka och tänka. Eftersom våra livsbetingelser präglas av olikheter, producerar och reproducerar människor ”spelreglerna” i det sociala livet på olika sätt. ”Spelreglerna” som finns i alla sociala sammanhang förutsätter att människor villigt accepterar att spela ”spelets regler” inom de grupperingar de lever i (Moe, 1995).

Det praktiska förnuftet ger en förklaring på vilken betydelse kunskapen har för att kunna spela ”spelets regler” i de olika sociala kontexterna. Detta har en viktig koppling till mitt huvudsyfte, att de unga människor som har svårigheter att ta sig vidare i skolgången samt på arbetsmarknaden har bristande kunskap om samhällsfunktioner. Vilket gör att dessa ungdomar handlar utan att tänka på följderna.

2.4 Tidigare forskning

Kronofogdens rapport om *Obetalda SMS-lån* från juni 2007 visar att Stockholms län har procentuellt flest anmärkningar, därefter kommer Västra Götalands län och Skåne län. Detta tyder på ett storstadsproblem, vilket stämmer överens med adresserna i det urval som jag har tagit fram, (Kronofogden, 2007).

Enligt denna rapport hade de ungdomar som registrerades för SMS-lån redan tidigare anmärkningar hos Kronofogden. En anmärkning är en information om en skuld som inte har betalats i tid och som har registrerats hos kreditupplysningsföretagen. När ett företag inte får en räkning betald, skickar de ett inkassokrav till individen. Om skulden fortfarande inte betalas, ansöker inkassobolaget om betalningsföreläggande hos Kronofogden. Innan detta genomförs söker inkassobolaget om godkännande från låneföretagen. Betalningsföreläggande är en uppmaning att personen ska betala räkningen. Kronofogden skickar en delgivning till den individen som har skulden. Individen ska därefter skriva under på det skickade delgivningskvittot. Efter det att föreläggandet delgivits finns det två valmöjligheter för personen. Det första är att individen har rätt att bestrida/neka den tillskrivna skulden och det andra alternativet är att den betalar skulden. Om inte individen utför något av alternativen fastställer Kronofogden skulden, det meddelas genom ett utslag. Det är då som individen får en betalningsanmärkning hos kreditupplysningen. Skulle individen inte skriva på delgivningskvitto skickar Kronofogdemyndigheten delgivnings män till

individens boende och genomför en beräkning av den egendom personen innehar, utifrån det avgör Kronofogden om det finns något värde på de materiella tingen som personen har (Kronofogden, 2007).

I *”Varför påverkas ungdomar av reklam trots att de inte vill det”* har Olausson & Rosengren (2005) undersökt samband mellan massmedias inflytande på människor och deras konsumtion som formar/skapar deras sociala identitet. Olausson & Rosengren (2005) belyser reklamens förmåga att använda sig av olika psykologiska metoder för att i sin tur skapa motivation för ungdomars konsumtion.

Olausson & Rosengren (2005) bygger sin forskning på olika kvalitativa och kvantitativa studier. Kärnan i denna forskningsrapport belyser ungdomars kunskap om medias sätt att manipulera dem för att få dem att konsumera mer. Reklam är något vi människor inte kan motstå oberoende av om vi vill det eller inte. Ungdomar hanterar fenomenet genom att ta till sig av det som de tycker gynnar dem i reklamens värld och förkasta det som de anser är oväsentligt. Vidare visar Olausson & Rosengren (2005) tydligt vilka former av reklam som påverkar ungdomar mest beroende på deras könstillhörighet.

Denna undersökning är användbar i min studie eftersom den visar reklamens påverkan på unga människors konsumtion. Denna påverkan stärks genom producenternas användning av olika knep som bygger på kunskapen om ungdomars liv i dagens samhälle. De unga människor som har ekonomiska svårigheter att köpa till sig varor/produkter blir mer eller mindre pressade att låna pengar. Människans handlingar präglas av sitt begär och inte utifrån den kognitiva förankringen. Detta kan i sin tur få allvarliga konsekvenser med skuldsättning och betalningsanmärkning.

2.5 Konsumtion

I artikeln *"Lost in consumption? – En antologi om konsumtion och identitetsskapande"* använder Alsander, Dalberg, Karlsson och Boija (2005) olika infallsvinklar på människors konstruktion av identitet genom konsumtion. Antologin försöker framlägga nya teorier utifrån de empiriska kunskapsstoffen.

Denna studie är indelat i fyra delar som belyser olika former av konsumtionsmönster. Jag kommer endast att behandla de två delarna som är relevanta för min studie. I det första kapitlet som är skriven av Alsander (2005) gjordes undersökningen genom dolda observationer samt semistrukturerade intervjuer. Målgruppen var kvinnor mellan 20-25 år. Studien skedde på en galleria.

Alsander (2005) redogör för att gallerian fungerar som ett fält som dels är en mötesplats och dels ger olika konsumtionsmöjligheter. Klädkonsumtionens bidrag till konstruktionen av individens sociala identitet har en betydande roll för det sociala umgänget. Alsander (2005) belyser klädplaggens funktioner som representerar olika symboler för både identiteten och det sociala livet. Kläderna fungerar som metaforer för hur omgivningen uppfattar individen.

Konsumtionssamhälles grund är att skapa nya begär för att inte låta konsumenterna hamna i viloläge. Med det menar Alsander (2005) att begäret ska vara varaktig. Detta sker genom konsumtionsmarknadens flexibilitet. Nya modeller gestaltas på marknaden där begären är i en konstant rörelse. Denna form av konsumtionskultur har ändamålet att eliminera den dagliga enformigheten.

I det andra avsnittet belyser Dalberg (2005), reklamens inflytande på ungdomars konsumtion och på hur deras sociala identitet konstrueras. Kläder fungerar som symbolförmedlare av vilken livsstil individen har, men de visar också vilken klass hon/han tillhör. Konsumtionens största inflytande på ungdomar härrör från dess möjlighet att skapa en bild av välstånd och välfärd.

Målgrupp i undersökningen var ungdomar mellan 16-19 år, eftersom denna målgrupp är en stor konsument av mode. Dalberg (2005) beskriver hur påfrestande det är för ungdomar att bygga upp sin sociala identitet. Könsskillnader visar hur mode och kläder upplevs på olika sätt. Undersökningen grundar sig på både observationer och intervjuer, där både killar och tjejer är representerade.

Klädinköpen är avhängiga av föräldrarnas inkomst därför att dessa ungdomar mestadels lever på studiebidrag och är beroende av föräldrarnas ekonomi. Ungdomar

prioriterar olika märkeskläder framför kvalitén när de konsumerar. Märkeskläder är en väldigt viktig symbol för ungdomarna därför att de ger gott intryck och bra status i den sociala omgivningen.

Den reklam som visas på olika offentliga platser; bland annat i skyltfönster, busskurer, i tidningar och Tv, fungerar som inspiration för ungdomars konsumtion. Media och reklam fungerar som en flödande ström som matar in hur människor ska klä sig och se ut i sin dagliga tillvaro. Detta gör att trycket ökar i ungdomarnas vardag på att uppfylla de normer som samhället framställer (Dalberg, 2005).

Dalberg (2005) betonar vidare hur ungdomar bedömer andra människor utifrån deras klädstilar och hur de kategoriserar dem i olika fack. Om individen ska bli accepterad och godtagen i den sociala grupp som den önskar tillhöra, är det viktigt att hålla sig inom de rådande modenormerna. Det är genom interaktion med andra som vi kan spegla oss själva. Det är i första hand på det sättet som vi konstruerar vår sociala identitet (Trost & Levin, 2004). Att känna gemenskap, trygghet, tillhörighet samt mening är något vi människor strävar efter. Att ha eller uppnå det för med sig att vi lever upp till de normer som ställs för den enskilde individen. Normen kan bland annat bestå av hur individer ska bete sig, tycka och tänka samt klä sig. Detta bidrar till att trycket ökar hos de unga människor som är ekonomisk utsatta. En känsla av otillräcklig kan uppstå när de inte klarar av att leva upp till de förväntningar som finns hos omgivningen.

Människor påverkas och påverkar vid interaktion med andra vilket gör att människor blir till sociala varelser. Vi människor är aktiva sociala varelser och är mer eller mindre beroende av varandra. Det är få saker som vi gör som inte är påverkade av andra. Vi föddes inte som sociala varelser utan vi utvecklas under tiden och socialiserar oss in i samhället. Under större delen av vårt liv befinner vi oss i grupper (Trost & Levin, 2004). Detta medför att vi lever upp till de skrivna normer, som finns i de sociala kontexterna och beter oss anständigt. Men när individer inte lever upp till de normer och förväntningar som finns i den sociala kontexten kan en skamkänsla uppstå. Skam framkallar ett irrationellt beteende, när det blir märkbart inför andra att individen har misslyckats med att upprätthålla omgivningens förväntningar. Detta innebär att skam är ett allmänt ångesttillstånd. Skamkänslan är mer eller mindre förenad med individens självidentitet som grundar sig på den fortlöpande narrativa kontinuitet som individen skapar. Skammen träder fram vid ångesttillstånd (Giddens, 2005). Den sociala identiteten är en viktig del av individens självidentitet som

användes av Giddens. De handlingar som inte stämmer överens med omgivningens normativa förväntningar resulterar i ångest som uppstår ur rädsla vilket i sin tur förorsakar skuld. Skulden grundar sig på individens egen förnimmelse av att ha handlat på ett felaktigt sätt (Giddens, 2005).

Så här skulle de bakomliggande mekanismerna för dessa unga människor som inte klarat av att betala tillbaka skulden eller lånet hos Kronofogden och inte heller lyckas leva upp till omgivningens förväntningar kunna se ut. De kan lida dels av en skuld känsla därför att de själva inte klarat av att uppfylla sina egna mål/förväntningar och dels av en skamkänsla att individen inte klarat av att upprätthålla/leva upp till omgivningens förväntningar. Detta kan förorsaka ett ångestillstånd som skapar en diskontinuitet i individens narrativa berättelse om sig själv.

Vi uppfattar och definieras själva utifrån de situationer som vi befinner oss i. En situation är något som ligger som bas för alla de sammanhang som vi befinner oss i. Vi kan inte tänka eller handla utan att göra det i en situation. Den består inte bara av de personer som vi interagerar med, utan av allt vi befinner oss mitt i. En situation som en människa uppfattar som verklig blir verklig för henne med sina konsekvenser. Det är alltså människans varseblivning som utgör hennes verklighet och styr hennes beteende (Trost & Levin, 2004).

Floden förändrar sig hela tiden och är inte densamma nu som den var när den var nu. På samma sätt gäller även människan: hon förändrar sig också hela tiden och är inte heller densamma nu som när hon då var nu (Trost & Levin 2004 s.24).

Den sociala identiteten förändras kontinuerligt under vår socialisationsprocess och är inte densamma då som nu. Vi människor har ett ständigt behov att ha en positiv bild av oss själva och en god självkänsla (Nilsson, 1996).

Behov skapas i vårt samhälle genom massmedierna där det hålls upp en bild av vad som ska konsumeras. Samtidigt utvidgas människornas behov mer eller mindre, när vårt begär styr oss till konsumtion. När vi agerar utifrån våra begär kan vi ha svårt att vara rationella i vårt sätt att tänka. Begäret blir till en drift som gör att vi människor impulsivt handlar utan att reflektera vidare. Detta kan bli ett impulsivt beteende som vi tror kommer att hjälpa oss att förverkliga oss själva samt att uppnå status, prestige och grupptillhörighet. Utifrån denna process konstrueras den sociala identiteten.

Att vi människor samverkar med andra dagligen är en grundläggande förutsättning för vår personliga utveckling och vår självförverkligande. Detta för med sig att vi

anpassar oss och följer de rådande normer och ”spelregler” som finns i den sociala kontexten. I samma grad som vi påverkar varandra påverkas vi också av samhället, vilket formar våra förhållningssätt till livet. De val som vi människor gör skapar en differentiering med andra som grundar sig på vilka tillgångar människor har. Den differentieringen som skapas innebär att det finns några människor som inte lyckas med att behärska de valmöjligheter som finns på en konstruktiv sätt. Eftersom vi lever i ett mångtydigt kunskapssamhälle finns det inte en enda sann kunskap utan det är upp till den enskilde individen att forma sin egen sanna kunskap, vilket dels sker i interaktion med andra och dels genom utbildning. Den kunskapen vi bär på skapar en större medvetenhet om vårt agerande vilket ger en god förutsättning för ansvarstagande. Det finns också de människor som har bristfälliga kunskaper som försvårar medvetenheten om eget ansvar.

3 Metod

Metoden jag använder mig av är sammansatt av tre steg; steg ett handlar om innehållsanalys som är den centrala delen i det empiriska kapitlet, steg två enkäter och steg tre intervjuer. Metodvalet motiveras av min strävan att belysa uppsatsens ämne utifrån både teori och empiri.

Eftersom jag möttes av stora svårigheter att rekrytera respondenter utav undersökningspopulationen mellan 18-25 år, bestämde jag mig för att undersöka vad det är för bild av den undersökningspopulation som framträder i massmedier. Jag valde innehållsanalys som metod för att ytterligare komplettera empiriska underlaget.

En innehållsanalys är ett tillvägagångssätt som har utgångspunkt i att beskriva på ett objektivt, systematiskt, replikerbart sätt (Bryman, 2002). Syftet är att kvantifiera innehållet i tidningsartiklarna utifrån de kategorier som gestaltats i tidningarna. Innehållsanalysen är en del av den kvantitativa forskningsproceduren (Bryman, 2002).

Genom att analysera hur de valda tidningsartiklarna relaterar till min centrala huvudfråga om vilka grupper av unga människor som tar SMS-lån får jag en uppfattning av det märkbara innehållet och ett intryck av artikelförfattarnas tolkningar av fenomenet. Denna fråga följs av vad pengarna användes till och varför dessa ungdomar tar SMS-lån. Vidare analyserar jag hur artiklarna beskriver undersökningspopulationen och på vilket sätt de gör det. Detta följs av en sammanställning av gemensamma eller avvikande punkter dem tar upp.

Ett ytterligare mål för analysen är att se om artiklarna missar att ta upp aspekter som jag belyser i min undersökning eller vice versa. De beskrivningar som artiklarna gör av fenomenet konstrueras utifrån de tolkningar som appliceras dels för att gestalta mening och dels för att nå olika syften. Allt tillsammans blir till en innehållsanalys av hur artiklarna belyser SMS-lånet. Med hjälp av innehållsanalysen kommer de ovan nämnda artiklarna att studeras dels utifrån huruvida de tar upp en samhällskritisk linje och dels i vilket mån de skuldbelägger ungdomarna som tar SMS-lån respektive låneföretagen.

Syftet med det kvantitativa tillvägagångssätt är att få en skildring av vilka grupper av unga människor som tar SMS-lån och varför tas lånet. En kvantitativ studie skulle representera undersökningspopulationen 18-25 år på ett mer övergripande sätt, vilket främjar kvantifierbarheten och generaliserbarheten. Detta skulle gynna i sin tur Kronofogden som skulle kunna använda min studie som ett underlag för sitt fortsatta

arbete. Enligt Bryman (2002) är enkäter gynnsammare, eftersom de kräver mindre tid och lägre utgifter, vilket blir effektivare att administrera.

Det finns både fördelar och nackdelar med enkäter som insamlingsmetod. Fördelen med att skicka ut enkäter till respondenterna är att de besvarar frågorna efter sitt omdöme och sin tid (Bryman, 2002). Nackdelen är att det blir ett stort bortfall som påverkar den statistiska summeringens validitet.

Eftersom min studie hade för avsikt att representera en hel population av den specifika gruppen som är föremålet för undersökningen, skickade jag ut enkäter till 97 stycken slumpmässigt valda ungdomar. Dessa ungdomar är utspridda över hela landet.

Vid utdelning av enkäterna kan jag som forskare inte förvänta mig att få svar från alla av mina respondenter. Detta kan ha sin förklaring i respondenternas inställning samt engagemang att vilja delta i studien. Jag hoppades dock att få svar från 60 av 97 vilket ger ett uppskattat bortfall på 37 respondenter som inte svarar på enkäterna.

Enkätsvaren skulle bearbetas med hjälp av SPSS.

Den aspekten av reliabilitet som bygger på att rätt individ, respondent, besvarar enkätfrågorna kan man aldrig med hundra procent vara säker på. Sådan säkerhet kan ingen forskare ha när enkätfrågorna skickas ut till den respektive respondent. Men undersökningen förutsätter att forskaren har tilltro att det kommer fram till rätt respondent som besvarar enkäten.

Enligt Bryman (2002) är det viktigt att ställa frågor som är konkreta, lätta att förstå och besvara. Detta underlättar och förenklar att mäta de variabler som jag avser att mäta. Denna anvisning har jag följt vid formuleringen av enkätfrågorna.

Enkäten omfattar tjugotvå frågor som är uppdelade i tre frågeblock. Det första blocket som består av bakgrundsfrågor om respondentens status besvarar den första forskningsfrågan om vilka typer av människor som tar SMS-lån. I detta block finns könsperspektiv, etnicitet och sysselsättning med. Det andra frågeblocket består av frågor om konsumtionsvanor som utformas från en rangordningsskala, på hur ofta respondenten konsumerar. Detta ger en bild på respondenternas livsföring. Det sista frågeblocket består av frågor om varför respondenterna tog SMS-lån och vad pengarna användes till. Detta är relaterat till den sista forskningsfrågan. Respondenterna fick utrymme att själva beskriva varför de tog SMS-lån och vad det användes till.

Variablerna jag på det sättet ville mäta var kön, etnicitet, konsumtionsvanor, livsstil/levnadsförhållande, sysselsättning samt var i landet respondenten bor (storstad/land). Det bör kunna visa vilka typer av unga människor det är som tar SMS-

lån och vad det har betytt för deras levnadsförhållanden. Variablerna mäts genom enkätfrågorna som skickas per post till respektive respondent. Respondenterna blev i sin tur uppmanad att fylla i enkäten och skicka tillbaka den till Högskolan i Skövde. En provenkät gjordes innan själva utskicket genomfördes.

Underlag för studien fick jag efter personlig kontakt med två anställda vid Kronofogden som arbetar med SMS-lån. Jag har fått ta del av Kronofogdens material, eftersom myndigheten är intresserade av att företeelsen blir föremål för undersökningen. Materialet som jag har tagit del av omfattas av sekretess.

Eftersom svarsfrekvensen på enkäten var mycket låg bestämde jag mig att ta telefonintervju med mina tilltänkta respondenter för att genomföra kvalitativa intervjuer. Valet av kvalitativ metod genomfördes för att fullständiga mitt empiriska material till min analys- och diskussions del. Denna tillvägagångssättet har sitt syfte att komma åt respondenternas subjektiva upplevelser om lånets inverkan på deras ekonomiska situation. Frågorna som utformades till respondenterna bestod dels av de frågor som ställdes i enkätformuleringen och dels tillkom det ytterligare ett antal frågor som gav den personliga erfarenheten av SMS-lånet.

Endast telefonintervjuer var möjliga på grund av den geografiska spridningen av respondenterna. Respondenterna informerades att deras deltagande i studien var frivilligt och konfidentiellt, detta för att respektera respondentens anonymitet, enligt de forskningsetiska principerna (Bryman, 2002).

3.1 Urval

För att uppfylla uppsatsens syfte använde jag mig av en enkätundersökning som grundar sig på ett slumpmässigt urval. Utifrån det material Kronofogden har ställt till mitt förfogande, har jag valt en undersökningspopulation bestående av 18-25 åringar. Detta val motiveras av att denna undersökningspopulation är överrepresenterad hos Kronofogden. Kronofogdens lista omfattade 485 namn i den nämnda åldersgruppen, och jag valde ut 97 stycken, det vill säga var femte individ i populationen. Alla individer bereddes på det sättet samma möjlighet att vara delaktiga i undersökningen. Fem av 97 besvarade enkäten.

Vidare använde jag mig av ett kvalitativt tillvägagångssätt för att fullgöra undersökningens syfte. Respondenterna blev slumpmässigt valda för intervjun, var sjunde från undersökningspopulation, samma undersökningspopulation som användes

i kvantitativ metod. De 15 respondenter som tillfrågades fick samma förutsättningar att delta i studien. En av 15 respondenter tackade ja.

Frågorna som ställdes bestod av en semistrukturerad intervjuguide, vilket innebär att frågorna utformades med en möjlighet att ställa följdfrågor.

En ytterligare metod valdes för att verkställa studiens syfte som bestod av en innehållsanalys som är ett anpassbart tillvägagångssätt som praktiseras både på kommunikationsformer och olika texter som t ex. tidningsartiklar (Bryman, 2002).

Jag utförde innehållsanalys av 8 stycken tidningsartiklar. Artiklarna består av Aftonbladet, Sydsvenskan, Göteborgs-Posten (GP), Västerbottens Kurirer (VK), Metro, Dagens Nyheter (DN), Svenska Dagbladet (SvD) och Dagens Industri.

3.2 Etiska överväganden

De forskningsetiska principerna består av frivillighet, integritet, konfidentialitet och anonymitet. Det är viktigt att belysa för respondenterna att det är frivilligt att delta i undersökningen. Det är också väsentligt att respondenterna får fullständig information om undersökningens ändamål. Det är min skyldighet som forskare att följa de etiska principer som finns inom den vetenskapliga forskningen (Bryman, 2002).

De enkäter som skickades ut till respondenterna var anonyma. Enkäterna försågs dock med nummer för att jag som forskare ska få kännedom från vilka avsändare jag fått in svaren. Jag skapade samtidigt en numrerad namnlista som jag behöll själv, men som skulle förstöras senare efter att arbetet är klar. Detta görs för att jag ska kunna skicka en påminnelse till dem som inte besvarat enkäten eller att jag ringer upp respektive respondent och påminner. Respondenterna kan på så viss vara säkra på anonymitet och på att informationen inte kommer att missbrukas. Samma etiska principer gällde vid telefonintervjun – respondenterna lovades anonymitet.

3.3 Tillvägagångssätt

Eftersom Kronofogdens material bestod av personnummer behövde jag skatteverkets tillstånd för att få respondenternas namn och adressuppgifter via deras nätverksterminal. Det visade sig att av de slumpmässigt utvalda respondenterna hade fyra avlidit och jag valde då att ta det nästföljande personnumret som ny respondent från listan.

Jag ringde till 50 av 97 av respondenterna för att påminna dem om att skicka enkäten. Det var svårt att få fram telefonnummer till alla av mina respondenter. Detta berodde på att flera av respondenterna inte fanns med på Eniros nummerupplysning. De respondenter som var tillgängliga och anträffbara var inte intresserade av att ta del av studien. Vissa av de var tillmötesgående och sa att de skulle skicka sina svar på enkäter tillbaka. Det visade sig senare att så var inte fallet. Det var ett antal av respondenterna som jag ringde till som reagerade starkt på hur Kronofogdemyndigheten kunde ge ut deras personuppgifter till mig. Detta har jag både respekt och förståelse för. Trots att jag förklarade att informationen eller uppgifter som jag hade om de inte skulle komma ut eller missbrukas på något sätt och att informationen är konfidentiell blev det inte godkänd från vissa av respondenterna medan det accepterades av andra. Detta är ett avtal som jag och handledare vid Kronofogdemyndigheten kommit överens om. När jag ringde runt för att påminna att respondenterna skulle skicka enkäterna tillbaka, började samtalet med en presentation av undersökningen, som var kort och konkret och övergick så småningom till förfrågan om deras delaktighet i enkätstudien.

Av alla 97 respondenter som enkäter skickades till var det 5 stycken som skickade tillbaka svaren. Detta påverkar i hög utsträckning generaliserbarheten i min studie. Å andra sidan kan jag göra en ansats att generalisera det enorma bortfallet. Validiteten och reliabiliteten försämras av bortfallet. Jag presenterar därefter de enkäter som jag fick in utan möjlighet till generalisering. Detta påverkar i sin tur hypotesen om det praktiska förnuftet som varken bekräftas eller avvisas pga. det bristande empiriska underlaget. Den låga svarsfrekvensen av den kvantitativa undersökningen, har bidragit till att jag använt mig av kvalitativ metod i avsikt att komplettera min studie.

Två veckor efter utskicket var det bara 5 av 97 respondenter som hade besvarat enkäten. Efter att ha diskuterat situationen med min handledare bestämde jag mig för att göra interjuver för att komplettera min studie.

Det blev telefonintervju istället för personligt bemötande, ansikte mot ansikte, eftersom respondenterna är bosatta över hela landet. När jag ringde till de respondenterna som jag hade skickat enkäter till visade det sig att det var 1 av 50 som ställde upp på telefonintervju. 10 av 50 var anträffbara per telefon. De som jag kunde nå per telefon var inte tillmötesgående, de stängde av luren. De övriga hade telefonen avstängt.

För att få fler respondenter valde jag vidare slumpmässigt ut ytterligare 30 personnummer hos Skatteverkets nätverksterminal. Hälften av 30 respondenter var anträffbara och de flesta ville inte ställa upp på en telefonintervju förutom en som var villig att delta i studien.

När jag skulle intervjua den första respondenten var han inte intresserad. Den andra respondenten var tillmötesgående vilket gjorde det möjligt att genomföra en telefonintervju.

Telefonintervjun antecknades ner under pågående samtal, vilket respondenten var medveten om. För att säkra informationen återupprepades det jag hade noterat. Därefter tillfrågades respondenten om jag kunde eventuellt återkomma om det skulle vara något som var oklart med transkriberingen. Detta godkändes av respondenten. Jag skrev ner intervjun pga. att det saknades en användbar redskap för bandinspelning. Tillförlitligheten skulle vara högre om informationen spelades in på ett band men även det tillvägagångssättet jag hade bedömer jag som tillförlitlig eftersom intervjun transkriberades omgående efter genomförandet.

Att mäta validiteten och generaliserbarheten i den kvalitativa undersökningen är svårt att göra pga. den låga andel deltagande. Det var väldigt svårt att få tag i minst tre respondenter som frivilligt kunde ställa upp på en telefonintervju. Men i slutändan fick jag tag i en frivillig respondent som var vänlig att ställa upp. Telefonintervjun varade mellan 20-30 minuter. Som tack för respondentens frivilliga deltagande har jag erbjudit biobiljetter och erbjudit också om han var intresserad att ta del av min slutgiltiga undersökning. Det förekom ytterligare ett par stycken av respondenterna som besvarade enkäterna förutom denna respondent som jag intervjuade, som ville att jag skulle skicka mitt arbete till dem via e-mail till den adress som de hade angett. Detta visar på ett intresse och ett engagemang att få en utökad kännedom om fenomenet från respondentens sida.

Respondenternas upplevelser/erfarenheter om SMS-lånet stärker undersökningens validitet då jag utgår ifrån att de respondenter som deltar i intervjun talar sanning. Det är deras subjektiva upplevelser som står i centrum för den empiriska undersökningen.

En innehållsanalys utfördes för att komplettera det empiriska underlaget ytterligare. Insamling av data till innehållsanalysen söktes genom Media arkivet i Högskolan i Skövde. Tidningsartiklar från SvD, DN, Sydsvenskan, VK, Metro och Aftonbladet letades i Media arkivet. Dagens Industri hittades på Internet och GP fick jag av min examinator. En sammanställning gjordes i efterhand av vilka likheter och skillnader samt relevanta delar som belyser mina forskningsfrågor finns. Genom att alla de ovan nämnda artiklarna refererade både till Kronfogden och Konsumentverkets undersökning finns det en god trovärdighet i deras framställning av SMS-lån. Samtidigt förekom det ett par intervjuer som artikelförfattarna gjorde i GP, Dagens Industri och Metro dels med låneföretagen och dels med båda ovan nämnda myndigheterna. Detta påverkar autenticiteten i min uppsats, som innebär att det tidningsartiklarna skriver är korrekt för att de beskriver fenomenet på likartad sätt (Bryman, 2002). Dessa tidningsartiklar representerar på ett övergripande sätt den pågående debatten om SMS-lån.

4 Resultat

4.1 En sammanställning av tidningsartiklarna

I det nästföljande avsnittet sammanförs de utvalda tidningsartiklarna, som fångar upp fenomenet SMS-lån på ett övergripande sätt och som är studiens största underlag i förhållande till det kvantitativa och kvalitativa tillvägagångssättet.

Artiklarna om SMS-lån i Svenska Dagbladet (SvD), Sydsvenskan och Västerbottens Kurirer (VK) har en gemensam siffra på 13 337 ungdomar mellan 18-25 år som haft betalningsföreläggande under 2007. Att antalet unga människor som blir skuldsatta stiger är en uppfattning som delas av alla de nämnda artiklarna.

Dagens Nyheter och Metro har två olika uppgifter på antal ansökande om betalningsföreläggande. Bengtson (DN, 2008-03-28) redogör att det finns drygt 20 000 ansökningar medan Göransson (Metro, 2008-01-31) beskriver att det finns cirka 20 418 unga människor som är registrerade hos Kronofogden. Dessa två tidningsartiklar har samma målgrupp som tar SMS-lån representerade i sina artiklar som de övriga tidningsartiklarna.

Enligt Ewenfeldt (Göteborgs-Posten, 2008-04-28) har målgruppen mellan 18-24 år betydligt större ekonomiska svårigheter än andra grupper i samhället. De har svårare att etablera sig både på bostadsmarknaden och på arbetsmarknaden. För denna grupp stiger antalet ansökningar med 20 % om betalningsföreläggande per år.

Många av de ungdomar som tar SMS-lån konsumerar över sina tillgångar för att konstruera en livsstil, vilket pekar på att orsaker till problemet inte bara ligger i ungdomars svaga ekonomi (Ewenfeldt, 2008-04-28).

Herngren, en framtidsanalytiker från Kairos Future lyfter fram och understryker till GP (Ewenfeldt, 2008-04-28) att SMS-lån handlar framför allt om attityder och livsstilar. Vilken förhållningssätt ungdomar har till pengar har en avgörande betydelse för vilka attityder och vilken livsstil de har. Även Rebas (VK, 2008-01-22) betonar betydelsen av att ungdomarna konstruerar sin livsstil genom konsumtion.

Massmedias framställningar av kändisarnas livsföring är påfrestande för dessa ungdomar därför att de har konstruerat ett behov/begär av att nå upp till dessa livsstilar. Herngren beskriver vidare att det är lättare för ungdomar att använda olika ogenomtänkta genvägar för att uppnå sina mål här och nu (Ewenfeldt, 2008-04-28). Syftet med den rådande konsumtionskulturen är att tillfredsställa begäret, som oftast inte är rationellt förankrat här och nu.

Enligt Konsumentverket och Kronofogdemyndighetens undersökning uppger 33 % av respondenterna som tog SMS-lån, att de lånade för att betala hyra och andra räkningar (Lignell, 2007-12-28). 50 % av ungdomarna uppger att de hade avstått från att ta SMS-lån om låneföretagen gjorde en kreditprövning. Drygt 50 % av låntagarna hade svårigheter att betala tillbaka skulden. 25 % av respondenterna hade redan skuld registrerad hos Kronofogden. 16 % uppger att de hade tagit SMS-lån två eller flera gånger (Lignell, 2007-12-28). Antal deltagare i studien omfattar 12 000 ungdomar i åldern 18-25 år både de som tog SMS-lån och dem som inte gjorde det.

En annan undersökning som gjordes av de två ovan nämnda myndigheterna visar på att 50 % av låntagarna hade en inkomst medan de övriga levde på någon form av bidrag. 30 % tog SMS-lån för att betala löpande räkningar till mat och hyra bland annat. Över 50 % av ungdomarna hade svårigheter att betala tillbaka lånet. 66 % lockades av snabbheten av SMS-lånet (Rebas, 2008-01-22).

I en studie som Metro gjort visas det att 45 % bland målgruppen 18-25 år tog SMS-lån för att betala tidigare lån. Bland dessa ungdomar är unga kvinnor överrepresenterade jämfört med kilarna (Göransson, 2008-01-31).

Femhundring.nu är ett av de låneföretagen som lånar ut snabba pengar. Franchell (Aftonbladet, 2008-04-03) beskriver hur företagen marknadsför sig med sitt billiga lån. Låneföretagen tjänar sina pengar på administrationen av avgifter och straffräntor från människor som inte har råd att betala tillbaka sina lån i tid. Även Baas beskriver i sin artikel, "SMS-lån kostar 1355 % i effektiv ränta" (Metro, 2006-06-29), att låneföretagen tjänar sina intäkter på de höga effektiva räntor som tillkommer med lånet/skulden. Ferratum som är ett av låneföretagen har 25 % ränta och på ett år beräknas räntan ligga på 1355 %. Låntagaren som inte har möjlighet att betala tillbaka lånet inom 30 dagar har stora svårigheter att bli av med skulden pga. den växande räntan (Baas, 2006-06-29).

När låneföretagen inte får in sina pengar från låntagarna överlämnar de skulden till inkassoföretagen som driver in skulden. Inkassoföretagen betalar summan som låntagaren är skyldig till låneföretagen. Detta ger inkassoföretagen ansvaret att driva in skulden med höga avgifter och räntor från låntagaren. Om låntagaren inte betalar tillbaka skulden efter ett inkassokrav ansöker inkassoföretagen om betalningsföreläggande hos Kronofogden och indrivning (Franchell, 2008-04-03).

Låneföretagen lånar ut till låntagarna mot höga räntor även om de har tidigare betalningsanmärkningar. Om låntagaren överstiger sin kreditgräns på kontokortet driver kreditbolaget in skyhöga avgifter, enligt Franchell (Aftonbladet, 2008-04-03).

Låneföretagens aggressiva och vilseledande marknadsföring har blivit hårt kritiserad av Konsumentombudsmannen (KO). Efter KO:s radikala ingripande har marknadsdomstolen förbjudit Mobillån Sverige att driva in höga avgifter för SMS-lån (Bengtson, 2008-03-28).

Låneföretagen som Fokia, Ferratum, Lånefinans marknadsföring lockar unga människor med snabba och räntefria lån. Den största indrivningsvinst som låneföretagen gör består av lånekostnad, administrationskostnad, uppläggningsavgifter eller kreditkostnad. Detta är den största bidragande faktor att lånet ökar med flera hundra procent i ränta med de tilläggskostnader som tillkommer från låneföretagen (Franchell, 2008-04-03). Enligt Europaparlamentet bestämdes om en obligatorisk kreditprövning som låneföretagen är skyldiga till att göra på alla lån på drygt 1800 kronor. Men det är just de små lånesummor som ligger under 1800 kr som växer snabbt till skyhöga skulder, bedömer Rebas (VK, 2008-01-22).

I början av 2008 har bland annat Swedbank och Nordea sagt upp sina avtal med låneföretagen. Detta gjordes dels för att försvara för låneföretag att betala ut snabba pengar utan kreditprövning och dels för att minska faran för ungdomarna att begå impulsiva handlingar som de ångrar i efterhand (TT, Sydsvenskan, 2008-01-08).

Konsumentombudsman (KO) lägger tonvikten på en lagändring för låneföretagen om en obligatorisk kreditprövning för låntagarna (Bengtson, 2008-03-28). Även Svenska Dagbladet (Lignell, 2007-12-28) och Sydsvenskan (TT, 2008-01-08) bedömer att det bör vara obligatoriskt för låneföretagen att genomföra en kreditprövning innan de lånar ut pengar. Det beräknas att det finns cirka tjugo låneföretag i hela landet, enligt DN (Bengtson, 2008-03-28).

Både Kronofogden och Konsumentverket vill lansera en obligatorisk undervisning på både grund- och gymnasieskolor i ämnet privatekonomi (Ewenfeldt, 2008-04-28). Detta förslag från Herngren argumenteras mot av Ewenfeldt (GP, 2008-04-28) som anser att budskapet inte når fram till de behövande ungdomar som är mest utsatta.

En intervju som Thors (Dagens Industri, 2008-02-17) gjorde med en av Sveriges största låneföretag, Mobillån.se framgick att företaget har förbättrat sina villkor och regler för sina kunder. Företaget har infört kreditprövning på låntagarna och en ångervecka som ger kunden möjlighet att ta tillbaka lånet. Men denna förbättring som

gjorts är inte tillräckligt för att hejda ungdomar att skuldsätta sig enligt Kronofogdemyndigheten. De lån som ligger under 1800 kronor berörs inte av EU lagen som kommer att införas senast under år 2010. Lån som överstiger 1800 kr har låneföretagen skyldighet att göra en kreditprövning på efter den nya lagändringen. Även de som har utsatt ekonomi ska få möjlighet att ta ett SMS-lån anser låneföretagen. Det framkommer att det finns vissa ungdomar som tar mellan 8 till 10 SMS-lån. Låneföretagen har en bristande kontroll över sina låntagare betonar Kronofogdemyndigheten till Dagens Industri (Thors, 2008-02-17).

En analys av en undersökning som Konsumentverket tillsammans med Kronofogdemyndigheten har gjort visar på att det finns ett behov av att införa strängare krav för låneföretagen att göra en kreditprövning. Detta för att förebygga att fler ungdomar skuldsätter sig. Det framgick tydligt i analysen att SMS-lån i många fall förbrukades för att betala hyra och löpande räkningar inklusive tidigare lån (Lignell, 2007-12-28).

4.2 En redogörelse av enkäterna

De forskningsetiska frågorna övervägdes för de deltagande i studien. Vikten av respekt för de enskilda respondenterna är oerhört stor samt att värna deras integritet, därför är enkäterna anonyma.

De fem respondenter som har skickat sina svarsenkäter kommer att presenteras med Respondent 1, 2, 3, och så vidare (Hädanefter betecknar R1, R2, R3). Detta görs för att till försäkra anonymitet och kommer att tillämpas i följande analysdel.

Respondenterna var mellan 22-23 år gamla. Nästan alla respondenter, (R1 R2, R4, och R5) har en gymnasieutbildning i grunden medan R3 har bara en grundskoleutbildning. Alla respondenter har svensk etnisk bakgrund, vilket i sig är anmärkningsvärt eftersom invandrare överväger bland undersökningspopulationen. R1 bor med en av sina föräldrar i ett storstadsområde. R2 är bosatt på landsorten och R4 bor i storstaden. R2 och R4 bor med var sin sambo. R4 har dessutom hemmavarande barn. R3 bor däremot med båda föräldrarna ute på landsbygden. R5 har också barn och bor i ett mindre samhälle på landsbygden. Varken R1, R2 och R3 har barn.

För att mäta variabler på konsumtionsvanor har jag använt mig av olika variabelvärden inom konsumtionen (se bilaga 1, s). Konsumtionsvanor undersöktes genom frågor om shopping, umgänge med vänner, bio, musik och idrott, som följdes av en rangordningsskala på hur ofta respondenten ägnade sig åt fritidsaktivitet, om det var dagligen, en gång per vecka, var fjortonde dag, en gång i månaden eller mera sällan. Det visade sig att R1 var den som shoppade oftast av alla respondenter, en gång per vecka. R4 och R5 shoppade var fjortonde dag, medan R2 och R3 shoppade sällan. Det visade sig att kläder, alkohol, tobak, droger, resor och krogbesök inte konsumerades i hög utsträckning av de flesta respondenter (R2, R3, R4, R5). R1 däremot använder alkohol och gör krogbesök var fjortonde dag. R2 och R5 är rökare. De flesta av dessa respondenter (R1, R2, R4, R5) gjorde impulsköp medan R3 planerade sina inköp.

På frågan om antal upplånade SMS-lån, varierade svaren mellan respondenterna. Två respondenter hade tagit SMS-lån en gång. En respondent hade däremot lånat två gånger och en respondent hade SMS-lånat tre gånger eller mer. Däremot hade R5 aldrig tagit ett sådant lån. Några tänkbara förklaringar för att hon fanns med på Kronofogdens lista är att hon kan ha förträngt att ha tagit SMS-lån eller att enkäten

kan ha kommit till fel respondent. En ytterligare tolkning kan vara att någon anhörig till respondenten kan ha använt respondentens personuppgifter och tagit SMS-lån. Sådana incident är förekommande bland unga människor som är missbrukare. Denna information kom från en chatt sida där ett antal individer som tagit SMS-lån, lånat på sina anhörigas personuppgifter. Sedan kan respondenten ha haft en annan typ av lån och blivit skriven på den listan jag tagit del av från Kronofogden.

Respondenterna ansåg att det lånet som gjordes var rimligt och att pengarna räckte till det de hade tänkt sig. Både R2 och R4 tyckte att betalningstiden var för kort och avgifter som tillkom med återbetalningssumman dyra.

SMS-lånets inverkan på dessa respondenter mättes på en rangordningsskala, mellan 1-4, där ett var mycket stark och fyra stod för ingen inverkan alls. R2 och R3:s ekonomi påverkades starkt, medan R4 hade påverkats mycket starkt. R1 hade inte i någon utsträckning påverkats ekonomiskt av att ha tagit SMS-lån. Den sist nämnde respondenten hade beskrivit vidare att det var dumdristighet att ha begått en sådan handling för att pengarna användes till krogbesök. Följden av detta blev att respondenten led av sömnsvårigheter. En viktig del att betona är att denna respondent har ett arbete, detta skiljer honom från R3 och R5 som inte har ett jobb. Att ha ett jobb ger goda förutsättningar för individen att betala tillbaka lånet och leva ett normalt liv.

Vid förfrågning om varför lånet togs var variationen stor mellan respondenterna. R1 tog SMS-lånet för krogbesök. Denna respondent medgav att hans handling var obetänksam och att det egentligen inte var nödvändigt. R2 tog pengarna för uppehälle för just den månaden för att det var kris. Denna respondent hade påverkats negativt av att inte ha kunnat betala tillbaka lånet pga. den höga räntan som växte successivt och försvårade återbetalningen. Följden av detta beskrev R2 att det gjorde det omöjligt för henne att leva ett normalt liv, vilket också delades av de övriga respondenterna. För R3 var det en dum handling som hon hade gjort men även där gick pengarna till mat och kläder. R4 lånade för att köpa mat och bensin.

Respondenterna ångrade sig att de hade tagit SMS-lån. R1 och R3 hade kommenterat att det va en dum handling och att det inte var nödvändigt att ta lånet. Vid förfrågan om respondenterna kunde tänka sig ta SMS-lån igen var det R4 som hade beskrivit att hon kunde tänka sig ta SMS-lån igen, för att det var så lättillgängligt. De övriga kunde inte tänka sig att ta ett sådant lån igen. Vidare var alla eniga att inte råda någon annan t ex. en vän att göra samma som de själva gjorde. Att man borde

instifta en lag som förbjuder SMS-lån utan kreditprövning var respondenterna samstämmiga om.

Svaren varierade när det gällde vad valmöjligheten hade varit om SMS-lånet inte hade funnits. R2 beskrev att alternativet hade varit att låna pengar från föräldrarna. Denna respondent ville inte framstå som en dålig individ som inte kunde disponera sin ekonomi framför sina föräldrar, därför valde han att ta SMS-lån. R3 hade kunnat vänta att handla visa varor tills hon fick pengar i slutet av månaden. Medan R4 beskrev att hon kunde ha sparat pengarna istället för att konsumera. R1 och R5 hade inte besvarat denna fråga.

4.3 Presentation av kvalitativ intervju

I detta kapitel presenterar jag den kompletterande intervjudel som var avsedd att ge den subjektiva upplevelsen av fenomenet SMS-lån.

Samtalet med den enda respondenten började med en kort introduktion av undersökningen och en presentation av den anonymitet som råder i studien. Respondenten var väldigt kritisk mot Kronofogdens bristande kunskap om sekretesslagen, hur Kronofogden kunde ge ut respondentens personuppgifter till mig. Detta är olagligt enligt respondenten. Efter att jag argumenterade om undersökningens anonymitet och konfidentialitet som finns inom de rådande ramarna för studien blev respondenten lugnare. Detta gjorde det lättare att övergå till intervjufrågorna. Respondenten gav väldigt korta svar vilket gör det svårt för mig att kunna citera från det han sa.

Denna respondent identifieras som R6, en man på 22 år. Han är svensk och bor i ett mindre samhälle. Han bor ensam, har gymnasieutbildning och är timanställd. Respondenten ansåg att det lån han tog var rimligt, för att han var i akut behov av pengar. Pengarna gick till att betala hyran den månaden annars hade han blivit vräkt. På frågan om det fanns en förälder som kunde ge ekonomiskt stöd var svaret nej. Respondenten tyckte att räntan eller avgiften som tillkom med betalningen var orimligt högt, vilket överensstämmer med de övriga respondenter ovan. Det tragiska enligt respondenten, var att det inte gick och förhandla sig till eventuell återbetalningsplan. Trots att respondenten idag har jobbat och betalat tillbaka skulden har han fortfarande en anmärkning som sitter kvar i tre år hos Kronofogden. Detta är ett hinder för att skaffa sig ett telefonabonnemang bland andra saker. Respondenten

ångrade sig väldigt mycket att ha tagit SMS-lån, priset var högt att betala, sa han. Men samtidigt sa han att han kunde tänka sig att ta ett sådant lån igen om han skulle befinna sig i en krissituation. Att råda någon annan att ta SMS-lån var respondenten emot. R6 tyckte att möjligheten att ta SMS-lån bör finnas kvar för att hjälpa människor som har akut behov av det (överlevnadsfråga). Respondenten betonade vidare att när det gäller individer i allmänhet som tar SMS-lån som är tungt belastade dvs. har tidigare tagit ett sådant lån och haft svårt att betala tillbaka skulle det främja lånetagaren och långivaren om det gjordes en kreditprovning på dem.

Respondenten valde att inte gå in på djupet och berätta hur han upplevde/kände när han befann sig i den krissituation som gjorde att han valde att ta SMS-lån. Han betonade vidare tydligt att företagens ränta inte var rimligt och att just de företagen hade en bristande förmåga att visa hänsyn till eller empati med kunder som har dålig ekonomi.

5 Analys av resultaten

En bild av de bakomliggande mekanismerna för fenomenet SMS-lån kommer att presenteras i detta avsnitt. Undersökningsresultat som grundas på triangulär forskningsmetod sammanförs här med mina teoretiska utgångspunkter.

I frågan om vilka ungdomar som tar SMS-lån framgår det inte någon tydlig typ av grupp eller kategori av mitt empiriska material. Alla ungdomar som lever i dagens Sverige är utsatta för reklamens inverkan och dess systematiska manipulativa marknadsföring som skapar ständigt nya begär och stimulerar till jakt efter att tillfredsställa dem (Olausson och Rosengren, 2005). Dock är det bara vissa ungdomar som hamnar i rävsaxen av att ta SMS-lån och inte kunna återbetala dem. Artiklarna i Aftonbladet, VK, SvD, och DN har ett kritiskt förhållningssätt till hur låneföretagen på ett metodiskt och systematiskt sätt använder sina höga tilläggskostnader som vinster. Bedömning som dessa artiklar gör blir att låneföretagen till mer än hälften bär ansvaret för de låntagande ungdomarnas svåra situation. Låneföretagens vinster möjliggörs av de stora bankerna som tillåter att driva verksamheten med snabbblån utan någon kreditprövning och bristande kontroll på ungdomarnas tidigare skulder, samt av faktum att lånesummor är så låga (Franchell, 2008-04-03; Rebas, 2008-01-22; Lignell, 2007-12-28; Bengtson, 2008-03-25).

Det som skiljer mellan de ungdomar som idag står där med obetalda skulder och betalningsanmärkningar i Kronofogdens register och dem som slipper problemet, är bland annat tillgångar som tillåter de senare att konsumera och förverkliga sig själva också på annat sätt, vilket enligt Maslow (1954) blir till en sann självförverkligande. Den första gruppen har troligen inte haft lika goda möjligheter. Detta resonemang stämmer överens med Bourdieus teori om det symboliska kapital där människor är i ständigt behov av att få uppmärksamhet, bekräftelse och prestige. De som har ekonomiska svårigheter får en press att låna till sig pengar för att också få tillfället att förverkliga sig själva (Olausson & Rosengren, 2005). I enlighet med Maslows (1954) teori kan man dra slutsatsen att vissa av respondenterna brister i sin utveckling av självförverkligande, vilket de försöker kompensera för med hjälp av konsumtion över tillgångarna. När Ewenfeldt (GP, 2008-04-28) i sin artikel ”Kraftig ökning av ungas skulder” skriver att ungdomar tar SMS-lån för konsumtion för att gestalta sina livsstilar överensstämmer det också med Dalberg (2005) som belyser hur kläder kan

fungera som symbolförmedlare om vilken livsstil och kulturella bakgrund individen kommer ifrån.

Att respondenter kommer från en svagare miljö där de inte finner någon ekonomiskt eller emotionellt stöd är en annan tänkbar förklaring om vilka utsatta ungdomar det kan handla om, som stämmer överens med Bourdieus (Järvinen, 2003) teori om de kulturella skillnaderna. Detta leder i sin tur till att respondenterna kan lida av bristfälliga nära relationer som påverkar jagets spegling av andra människor i deras omgivning. Respondenternas självförverkligande kan gå i riktning mot ett narcissiskt jag där en tomhetskänsla träder fram samt en växande svag självkänsla (Bärkmark, 1985).

I Ewenfeldts (GP, 2008-04-18) beskrivning om SMS-lån använder han begrepp som *farozon*, att ungdomar saknar en *ansvarskänsla* för pengar. Med den stigande ungdomsarbetslöshet som råder i dagens samhälle skaffar många unga genvägar för att förverkliga sig själva genom mediernas bild av lyxkonsumtion. Detta är en ytterligare tolkning om vilka unga människor det kan rör sig om. Människan har ett förnuftsbaserat kunnande som gör att hon kan ta eget ansvar för sitt handlande, enligt Bauman (2002). Detta är en förutsättning för att människor ska kunna leva i det mångtydliga konsumtionssamhället (Bauman, 2002). I enlighet med Maslows (1954) behovsteori kan respondenters bristande ansvar för sitt handlande förklaras med att handlingen inte var rationellt förankrad. Konsekvenserna av att ta SMS-lån var respondenterna inte medvetna om förrän i efterhand.

På grund av det bristande underlaget både från den kvantitativa och kvalitativa undersökningen har jag inte möjlighet att dra slutsatser om hela målgruppen. Men hos de respondenter som besvarade enkäterna kan jag se en bristande kunskap om följderna att ta SMS-lån. Detta överensstämmer med Bourdieus teori om det praktiska förnuftet och betydelsen att ha kunskap om samhället och systemfunktioner (Järvinen, 2003). Det framgick att respondenterna hade en otillräcklig kännedom om låneföretagens system vilket tyder på att deras praktiska förnuft var bristfälligt. Två av respondenterna beskrev att det var korta återbetalningstider med dyra avgifter som de inte hade större vetskap om. Det framgick att tre av respondenternas ekonomi berördes mer eller mindre starkt vilket tyder på respondenternas bristande överblick och uppfattning om konsekvenserna av sitt handlande.

Lignell (SvD, 2008-12-28) framhåller hur ungdomar *nappar på locktonerna*, det vill säga att de är lättfångade i låneföretagens system. Det framgår tydligt även här att

ungdomar är manipulerade och har bristfällig kritiskt förhållningssätt, vilket gör att de framstår som naiva. Vidare betonar Lignell att *den svindlande höga räntan* som råder inom låneföretagen bör ändras genom sträng lagstiftning.

Min undersökningspopulation består av ungdomar med ekonomiska svårigheter och bristande kunskap om samhällsfunktioner. Eftersom få respondenter var tillgängliga på telefon var min första reflexion att visa av respondenterna inte hade möjlighet till telefonabonnemang pga. att de fick betalningsanmärkning hos Kronofogden. Sedan kan det också finnas en annan anledning till att respondenterna inte var anträffbara. De kan gömma sig för att Kronofogden inte ska nå dem om indrivning. Det som sker när en person inte betalar räkningen efter flera påminnelser är utmätning, där Kronofogden gör hembesök och beräknar den egendom som finns i bostaden (Kronofogdens rapport, 2007). En annan tolkning kan vara att flertal respondenter använder ett telefonkort istället för att betala telefonabonnemang. Då finns det inga uppgifter på Eniro. Den tredje tolkningen kan vara att respondenterna inte har råd att skaffa sig en telefon eller eventuellt att de inte prioriterar det då de till exempel har mobiltelefon. Telefon är i dagens samhälle något som kan betraktas som ett grundläggande behov för människor för att kunna nå varandra, men utifrån Maslows (1954) motivationsteori skulle man kunna placera telefon/mobiltelefon bland de översta delar av behovstrappa. Ett par av respondenter tog SMS-lån för att köpa kläder och besöka korgen, vilket kan tolkas som ett försök att förverkliga sig själv genom konsumtion då dessa respondenter antagligen har bristande möjligheter att förverkliga sig själva genom djupa relationer.

Alla respondenter medgav att de ångrade sitt handlande av att ta SMS-lån. Detta tyder på att respondenternas handlingar präglades av begären som inte var genomtänkta, vilket stämmer överens med både Bauman (2002) och Maslows (1954) framställningar. Enligt R4 kunde hon ta SMS-lån igen för att det var lättillgängligt. Antal upplånade SMS-lån varierade mellan respondenterna. Detta tyder på att den snabbhet med vilken lånen betalas ut och lättillgängligheten skapar frestelser för ungdomarna att ta SMS-lån.

Jag har tagit SMS-lån i olika bolag. När det var som värst letade jag SMS-lån på nätet varje dag. Inte en enda nekade mig trots att jag studerade och inte hade någon fast inkomst (TT, DN, 2008-02-24).

Detta citat visar på hur enkelt det är för ungdomar att missbruka SMS-lån pga. den tillgänglighet som finns. Att låneföretagen inte gör en obligatorisk kreditprövning på sina låntagare visar på vilka typer av ”spelregler” som gäller i denna arena (Moe, 1995). Faktum att dessa ungdomar saknar kunskaper om samhällsfunktioner speglar sig i vilket socialt umgänge individen har och vilken social kultur han/hon kommer ifrån (Järvinen, 2003).

Variationen var stor mellan respondenternas användande av pengarna, för vissa av respondenter befann sig i den lägsta delen av behovstrappan, där pengarna gick till mat och hyra (Maslow, 1954). Dessa respondenter präglades i största del av att tillfredsställa de fysiologiska behoven som inte hade kognitivt koppling till de handlingar som begicks (Augoustinos, Walker & Donaghue, 2006).

Undersökningen som Kronofogden och Konsumentverket har gjort visar på att SMS-lån användes mestadels för att betala hyror och andra löpande räkningar, vilket överensstämmer med en del av mina respondenter. Det är också möjligt att ungdomar disponerar sin ekonomi på ett felaktigt sätt d v s att de har andra utgifter som de prioriterar framför uppehållet och måste sedan låna pengar för grundläggande utgifter. Detta stödjer ytterligare Maslows (1954) teori om att dessa unga människor har en bristande förmåga att förverkliga sig själva pga. att de inte har tillräckligt med pengar men också att de lever över sina tillgångar för att följa med i trenden som skapas av medierna. Hur massmedia konstruerar nya begär för ungdomar överensstämmer med Baumans (2002) teori om konsumtionssamhället.

Artiklar som Metro, GP, SvD, VK som bygger på de undersökningar som Konsumentverket och Kronofogdemyndigheten verkställt (Göransson, 2008-01-31; Ewenfeldt, 2008-04-28; Lignell, 2007-12-28; Rebas, 2008-01-22) stödjer min problemformulering och mina forskningsfrågor. Det framgår stora likheter mellan dessa resultat med både den kvantitativa och kvalitativa undersökningen som jag har genomfört, vilket stärker validiteten i studien.

Enligt Konsumentverket och Kronofogdemyndighetens undersökning uppger 33 % av respondenterna som tog SMS-lån att de lånade för att betala hyra och andra räkningar (Lignell, 2007-12-28). Trots att jag har ett litet material överensstämmer detta att cirka 30 % av respondenter som tog SMS-lån använde det för mat och hyra. Det hade varit intressant och undersöka vad de löpande räkningarna bestod av, om det var tidigare skulder eller löpande räkningar.

Känslan av misslyckande att inte kunna betala tillbaka skulden läggs antagligen på redan existerande skuldkänsla hos dessa respondenter, utifrån Giddens teori (2005). Samtidigt växer skamkänslan av omgivningens förväntningar för de respektive respondenter när det blir uppenbart att respondenten misslyckats att klara av sin ekonomi. Konsekvenserna av att hamna hos Kronofogden blir stora (de får inte telefonabonnemang, lägenhetskontrakt eller banklån) för dessa respondenter som inte har möjlighet att betala tillbaka skulden för att kunna leva ett "normalt" liv. Detta ökar i sin tur utsattheten och sårbarheten för dessa unga människor som inte har någon anhörig som stöttar dem med ekonomin, som ger dem möjlighet att betala tillbaka skulden. Dessa individer får begränsade möjligheter att ändra sina levnadsvillkor då skulden successivt ökar. De lever ofta på en minimum inkomst som t ex studielån, akassa, socialbidrag eller sjukpenning, på gränsen till fattigdom. Detta påverkar i sin tur respondenters självidentitet och deras biografiska kontinuitet i enlighet med Giddens (2005) teori. Utifrån Bourdieus teori blir följden av detta en ökad marginalisering och differentiering i samhället för denna målgrupp, vilket också bidrar till växande utanförskap.

Med stöd av Bourdieus teori som tolkningsverktyg vill jag skildra ungdomarnas handlingar som speglas i de sociala strukturer som finns i samhället. Ungdomarnas praktiska förnuft har bristande förvärvade preferenser och principer i ljuset av Bourdieus teori (Järvinen, 2003). Det fodras att människor har den kunskap som krävs/behövs om samhällsfunktioner för att kunna nyttja dem och inte hamna utanför systemets ramar (Järvinen, 2003).

Artiklarna i Aftonbladet, DN och VK belyser hur låneföretagen drar in stora vinster på de administrativa avgifterna bortsett från den *ränta* eller tilläggsavgift som det kallas som tillkommer på lånebeloppet (Franchell, 2008-04-03; Bengtson, 2008-03-25; Rebas, 2008-01-22). Metro, Aftonbladet och DN använder begrepp som *avgift* och *ränta*, i deras framställningar om SMS-lån men dessa två koncept har samma innebörd i enlighet med artiklarna, myndigheter och låneföretagen (Göransson, 2008-01-31; Franchell, 2008-04-03; Bengtson, 2008-03-25). Konsumentombudsmannen stämde ett av de stora låneföretagen till Marknadsdomstolen pga. de orimligt höga tilläggsavgifter som tas från de utsatta ungdomarna. Detta antyder att myndigheten anser att låneföretagen bär på ett socialt ansvar för att förhindra att allt fler ungdomar hamnar hos Kronofogden. Konsumentombudsmannen tycks anse att det inte är etiskt korrekt att låneföretagen tar ut höga tilläggskostnader från de ungdomar som har

ekonomiska svårigheter (Bengtson, 2008-03-25). Detta framhålls även tydligt i Aftonbladets artikel (Franchell, 2008-04-03). Denna uppfattning delas också av R6 som betonade att låneföretagen har en bristande empati och hänsyn för de ungdomar som har ekonomiska svårigheter. Låneföretagen använder sig av spelregler vars enda mål är vinst (Moe, 1995).

Sydsvenskan, SvD, DN, GP och VK har ett gemensamt ställningstagande att det bör vara obligatoriskt för låneföretagen att göra en kreditprövning på låntagarna. Idag finns det ingen lag på att låneföretagen har en skyldighet att göra en kreditprövning. Det finns däremot ett önskemål både från myndigheter och också från ungdomarna att instifta en lag om detta (Lignell, 2007-12-28; Bengtson, 2008-03-25; Ewenfeldt, 2008-04-28; Rebas, 2008-01-22). En ny lag stiftas in enligt Europaparlamentet om en obligatorisk kreditprövning som låneföretagen blir skyldiga att göra på lån över 1800 kronor. Detta anser Kronofogdemyndigheten inte vara tillräckliga åtgärder eftersom låneföretagen tjänar sina intäkter på höga administrativa avgifter som läggs på lånen under 1800 kr (Bengtson, 2008-03-25). Tilläggas bör att även inkassoföretagen och Kronofogdemyndigheten tar höga kostnader för sin administration från dessa utsatta ungdomar (Löwendahl-Nyrén, 2008-10-15).

Respondenternas impulskonsumtion kan i enlighet med Baumans (2002) teori om konsumtionssamhälle ses som en ständig jakt för att tillfredsställa begäret som inte har en slutenkrets och som gör att de konsumerar vida mer än vad som är nödvändigt för överlevnad.

Med hjälp av Bourdieus teori t har dessa ungdomar en bristande praktisk förnuft om kapitalismens effektiva metod att marknadsföra sig (Järvinen, 2003). Det är lätt att bli manipulerad av reklam när individen inte har ett kritiskt förhållningssätt till det. Detta påverkar i sin tur låntagarnas inkonsekventa handlingar.

Både GP och SvD belyser motsvarande syn, som jag gör utifrån Bourdieus och Baumans teori som tar upp respondenternas bristfälliga kunskap om låneföretagens system som påverkar deras ansvarskänsla (Ewenfeldt, 2008-04-28; Lignell, 2007-12-28). Ewenfeldt (GP, 2008-04-28) tar vidare upp också vikten av de attityder som råder hos ungdomarna och deras förhållningssätt till pengarna vilket får inverkan på deras levnadssätt.

Bengtson (DN, 2008-03-25) betonar vikten av låneföretagens *vilseledande och aggressiva* marknadsföring. Detta ger en tydlig signal att låneföretagen pekats ut som ansvariga.

Rebas (VK, 2008-01-22) använder begrepp som *skrupelfria* om låneföretagen vilka utpekats även här som ansvariga för det stigande antalet ansökningar om betalningsföreläggande. Vidare betonar Rebas koncept *ockrarna* som innebär att låneföretagen tjänar mycket pengar på de höga tilläggsavgifterna som läggs på lånen precis som ockrarna gjorde (VK, 2008-01-22). Ansvaret läggs dock även hos låntagare, men skribenterna påpekar att låneföretagen bör använda sig av rimliga villkor för ungdomarna.

SvD, DN, VK och Aftonbladet har en samhällskritisk framställning i sina artiklar, som belyser hur låneföretagen fungerar, vilket är en viktig aspekt av debatten (Lignell, 2007-12-28; Bengtson, 2008-03-25; Rebas, 2008-01-22; Franchell, 2008-04-03).

6 Diskussion

Syftet med uppsatsen var att få en redogörelse av vilka ungdomar mellan 18-25 år tar SMS-lån och varför samt vad pengarna användes till. Det visade sig snabbt att det inte var enkelt att nå undersökningspopulationen för den enkät- och intervjuundersökning som jag ville genomföra. Det var mycket svårare än vad jag hade räknat med. Jag förstod i tidigt skede att det var en utsatt grupp som inte hade större insyn i vad det innebar att ta SMS-lån och hur låneföretagens system fungerade. Till följd av detta fanns skuld- och skamkänsla med i bilden vilket jag uppfattade vid mötet med respondenterna via telefon.

Att de flesta av de tilltänkta respondenterna i både den kvantitativa och kvalitativa undersökningen inte var anträffbara via telefon var också uppseendeväckande. Jag blev också förvånad när R5 sa att hon inte hade tagit SMS-lån. Samma svar fick jag även från andra respondenter när jag ringde upp dem för att påminna dem om att skicka tillbaka enkäter, eller fråga om dem vill delta i telefonintervju. Ett par alternativa förklaringar är om dessa respondenter har förträngt att de tog ett SMS-lån eller att de hamnade i fel lista.

Jag kan anta att dessa ungdomar har i grunden ett misstänksamt synsätt mot myndigheter i allmänhet. Att de är på olika sätt utsatta förklarar även deras motvilliga inställning till deltagandet i studien. Att jag dessutom gjorde min undersökning i samarbete med Kronofogden, skickade enkäter med denna information och bad om svar till Högskolan gjorde förmodligen mig till en myndighetsrepresentant i deras ögon. Min avsikt med studien var inte att stämpla ut dem utan att få en förståelse för deras situation. Jag ville bidra med kunskap som skulle hjälpa både ungdomar och myndigheter.

De respondenter som svarade ansåg dock att det vara bra att jag gjorde denna undersökning. De tyckte det är viktigt att belysa fenomenet SMS-lån och komma underfund med att det behövs mer upplysning till ungdomarna. Dessa kommentarer uppskattade jag väldigt mycket.

Det förekom flera gånger vid uppringning efter påminnelse för enkätsvaren att respondenterna blev upprörda över att Kronofogden lämnade ut deras personuppgifter. R6:s upprördhet pga. hans personuppgifter lämnades ut illustrerar det stora dilemma som jag fick tackla som forskare vid försök att nå en undersökningspopulation som är både sårbar och utsatt. Trots att jag behandlade respondenternas personuppgifter efter

de forskningsetiska principerna var det inte accepterat från vissa av respondenter. För att jag skulle få möjligheten att genomföra min undersökning var jag i behov av Kronofogdens information men de etiska övervägandena är ett stort dilemma. Hur ska allmänheten få mer kunskap om sådana fenomen om möjligheten inte finns att komma åt material som är förutsättningen för forskaren att genomföra undersökningen.

Den undersökning som Konsumentverket gjorde tillsammans med Kronofogdemyndigheten var inte gjord på ett vetenskapligt tillvägagångssätt, de publicerade ut enkäten på en community-sajt, som kallas för Playhead för att nå undersökningspopulationen. Undersökningen omfattade 12 220 ungdomar mellan 18-25 år där mer än hälften inte hade tagit SMS-lån tidigare. Frågan är hur studiens validitet samt reliabilitet påverkats av de ovan nämnda myndigheternas tillvägagångssätt.

Resultaten av studien visar att handlingen att ta SMS-lån var oftast impulsiv, där respondenter "inte tänkte mer än vad näsan räckte". Det jag blir mest förundrad över är varför ungdomar inte vände/vänder sig till socialtjänsten om ekonomiskt stöd. Jag kan anta att ungdomar valde att ta SMS-lån för att det dels var lättillgängligt och dels att de inte ville få sina inkomster granskade av socialtjänsten samt att bli ifrågasatta.

Respondenterna var samstämmiga att lånet de tog var rimligt och att pengarna räckte till den beräknade konsumtionen. Att behöva ta ett dyrt lån kan tyda på en bristande förmåga att kunna disponera sin ekonomi på ett rationellt sätt, så att pengar räcker månaden ut. En annan förklaring kan vara att de har en marginell inkomst som försvårar möjligheten att få pengarna att räcka.

Unga människor har ofta bristande kunskap om hur man lagar bra och billig mat. I stället köper man färdiglagat eller halvfabrikat, vilket medverkar till de höga kostnaderna. Vilka attityder och förhållningssätt dessa unga människor har till pengar i allmänhet är antagligen en del av orsaken för deras ekonomiska problem. Dessa attityder påverkar graden till vilken ungdomar disponerar sina pengar på ett rationellt och förnuftsbaseerat sätt.

Exakt vilka typer av ungdomar som tar SMS-lån framgår inte av min undersökning men jag kan utgå ifrån att det är ungdomar med bristande planeringsförmåga jämfört med de "normala" ungdomarna. Det kan också vara spelberoende, narkomaner, alkoholister som utnyttjar den typ av lån för att tillfredsställa sina begär. Det finns även ungdomar som är psykiskt instabila som agerar utifrån sina impulsiva begär. Vissa ungdomar har kanske bristande kognitiv förmåga att ta till sig information och få

förståelse kring ekonomi. Alla dessa tänkbara förklaringar kan vara aktuella inom fenomenet SMS-lån. I chattsajten som jag gick in i för att komma i kontakt med ungdomar som hade tagit SMS-lån visade sig att det förekom att vissa tog SMS-lån på deras anhörigas personuppgifter för att de var i stort behov av pengar för sitt missbruk. Jag blev förvånad att man kunde använda någon annans personuppgifter och ta ett sådant lån. Ännu mer förundrad var jag att låneföretagen inte kontrollerade för att detta inte kunnat hända. Låneföretagen godkänner all typ av lånsökande för att få in sina intäkter eftersom de är inriktade på vinst. De struntar i att göra några kontroller på låntagarna. Det är inte bara låneföretagen som tjänar på SMS-lånet utan det är även de statliga myndigheter som inkassoföretag och Kronofogden.

Det framgår klart att ungdomar har en bristande kunskap om vad som händer när individen får en betalningsanmärkning och vad det innebär att han/hon hamnar hos inkassoföretag. Detta visar att skolan brister i att undervisa om hur samhällets olika system fungerar och vilka ekonomiska följder det finns om en individ inte sköter sin ekonomi. Kronofogden har gått ut i massmedia och begärt att införa en obligatorisk undervisning i ekonomi, vilket jag också tycker är nödvändigt. Jag anser också att föräldrarna har ett ansvar för sina barn. Eftersom föräldrarna bör ha livserfarenhet och kunskap om hur systemfunktioner i samhället fungerar har de en inverkan på barnens praktiska förnuft. Både erfarenhet och kunskap varierar mellan olika föräldrar men det ligger till grund för hur mycket kunskap barnen/ungdomar har med sig hemifrån. När föräldrarna saknar utbildning får de svårigheter att överföra den typ av förståelse/kunskap för samhällslig verklighet som behövs för att klara sig i livet på barnen. Om föräldrarna har utbildning stimulerar de sina barn/ungdomar för att de ska få en god förutsättning att klara sig i det moderna samhället. Massmedia har också ett ansvar i sina framställningar av SMS-lån; hur och vad de beskriver i reklamen påverkar ungdomarnas intag av information om låneföretagens system.

Det var berikande att ta del av den information som fanns i tidningsartiklarna som beskrivit hur det byråkratiska systemet fungerade, vad det innebär att få betalningsanmärkning samt att hamna hos ett inkassoföretag. Artiklarna gav en större kännedom och ökad förståelse för fenomenet SMS-lån.

Jag missade att i enkäten ställa frågor om vilket jobb eller vilken inkomst respondenten har. Svar på dessa frågor skulle ha förenklat kategoriseringen av undersökningspopulation 18-25 år. Jag antar att de som har ett jobb, har både förutsättningen och möjligheten att betala tillbaka skulden eller lånet och leva ett

normalt liv, som skiljer sig från de ungdomar som inte har ett jobb eller anhörig som ger dem ekonomiskt stöd.

Kunskap om hur låneföretagen marknadsför sig och hur de driver in sina intäkter borde ha stor betydelse för det förhållningssätt ungdomarna har till SMS-lån. Jag tror att människan i grunden har ett förnuftsbaserat kunnande som i enlighet med Bauman (2002) gör att individen tänker först innan han/hon agerar. Det framgår inte alla gånger att dessa ungdomar gör det. Dock förutsätter samhället att man gör det, annars hamnar man hos Kronofogden. De unga låntagarnas oförmåga att agera förnuftsbaserat ifråga om SMS-lån leder, tillsammans med låneföretagens oetiska marknadsföring, till ökad differentiering och marginalisering i samhället. Företeelsen ökar i takt med att allt fler ungdomar skuldsätter sig. Min fråga är vems ansvar är det att medvetengöra låntagare att återbetalningstiden är kort och att det tillkommer dyra tilläggsavgifter. Är det låneföretagen som är skyldiga att informera eller ungdomarna själva som bör söka sig mer information om vilka regler och villkor som gäller? Man kan också ställa sig frågan om det är etiskt korrekt att dessa myndigheter tar höga avgifter från ungdomar med dålig ekonomi? Det framgår inte i någon beskrivning i Kronfogdens rapport (2007) att de själva tar höga administrativa avgifter från de skuldsatta ungdomarna. Detta är en viktig och intressant vinkel som framställs av Metro, anser jag.

Både Maslow och Bourdieu betonar vikten av utbildning som ger goda förutsättningar dels för att få ett bra förhållningssätt till sitt självförverkligande och dels kunskap om hur samhällets olika instanser fungerar (Bärkmark, 1985; Järvinen, 2003). Maslow lägger tyngden på samhället som bör alstra goda förutsättningar för ungdomar t ex genom utbildning (Bärkmark, 1985). Trots att utbildningssystemet i Sverige erbjuder någorlunda lika möjligheter till alla barn/ungdomar, har alla inte samma förutsättningar. Detta resonemang stämmer överens med Bourdieus synsätt på utbildning, de ungdomar som gynnas i skolgången är de som kommer från en akademisk familj, d v s en finkultur. En viktig aspekt att belysa är att Bourdieu levde under 1950-talet i Frankrike, där han utvecklade sina teorier om utbildning och kulturella differentieringar. Eftersom det fanns tydliga klasskillnader under den tiden var Bourdieus teoretiska utgångspunkter kanske mer aktuella då än vad de är idag (Järvinen, 2003). Men dessa ungdomar är beviset på att även 2000-talets Sverige är klassmässigt differentierad och att nya företeelser dyker upp som bidrar till att nya grupper i samhället hinner marginaliseras innan lagen ändras.

Det är viktigt anser jag att inte bara skuldbelägga låneföretagen och massmedier utan påpeka att ungdomarna också bär på ett eget ansvar för sina handlingar. Det krävs en ökad kunskap hos ungdomarna för att de ska kunna förhålla sig kritiskt till det de gör och till det som finns runt omkring dem.

Vårt samhälle idag är mer komplicerat än vad den var för 30 år sedan för att det byråkratiska systemet är mycket mer invecklat. Dagens kapitalistiska system bygger inte på ett lika drastiskt sätt som tidigare på skillnaden mellan de som ägde produktionen och de som var egendomslösa. Den spegelbild som fanns då var att kapitalister tjänade mångfaldigt mer i förhållande till arbetarna som producerade varorna. Låneföretagen mångfaldigar på ett systematiskt sätt sina intäkter genom flera olika tilläggskostnader på SMS-lånen. Man kan kanske säga att låneföretagen, som tjänar mångfaldigt mer i förhållande till summan de lånar ut, exploaterar SMS-låntagarna på liknande sätt som kapitalisterna exploaterade arbetarna för decennier sedan.

Massmedia skapar ständigt nya behov/begär som driver unga människor till konsumtion. I samband med att vi är i ständigt samspel med vår omgivning har individen mer eller mindre utrymme för sitt självförverkligande, dock belyser Maslow att ju högre upp individen når i behovstrappan har han/hon större ansvar för sitt handlande. Det fodras att de mål vi sätter för vårt självförverkligande bör vara verklighetsförankrade, ett innehåll som överensstämmer med de tillgångar individen innehar, vilket också stämmer med Bourdieus kulturella och symboliska kapital (Järvinen, 2003). Maslows motivationsteori är individinriktad som ger den inre förståelsen för vilka mekanismer som driver människors handlingar. Maslow utvecklade sina teoretiska framställningar under mitten av 50-talet och de är lika aktuella idag som innan.

Bourdieu illustrerar hur människors interaktion som består av gemensamma intressen speglar sig i samhällsstrukturer och tillsammans skapas det differentieringar. Bourdieu framställer inte samhället i sin helhet utan lägger vikten på människans bakgrundsmiljö som avgör vilka livs förhållanden han/hon har. Det som gör att Bourdieu och Baumans syn på samhället kompletterar varandra är att Bauman belyser hur kaotiskt vårt samhälle egentligen är, där människan ständigt upplever ambivalens pga. att han/hon inte finner kontinuitet i tillvaron. För att människor ska finna mening och innehåll med livet fodras att individen använder sitt förnuftbaserade kunnande, för samhället i sig ger inte förutsättningar för att människan finner kontinuitet (Bauman,

2002). Utifrån Baumans resonemang har respondenterna och SMS-låntagarna svårigheter att finna kontinuitet för att de inte behärskar de mångtydiga kunskapssamhälle vi lever i.

6.1 Studiens styrkor/svagheter

Studiens styrka ligger i att belysa fenomenet SMS-lån från olika infallsvinklar genom att använda teoretiska förklaringar samt tre olika forskningsmetoder. De tre tillvägagångssätten visar samma resultat, de kompletterar varandra och belyser fenomenet från olika vinklar vilket också styrker den interna validiteten.

Den största bristen som har uppstått i undersökningen i både kvantitativ och kvalitativ metod är det stora bortfallet. Det hade kanske gjort någon skillnad om jag hade möjligheten att träffa respondenterna ansikte mot ansikte vid intervjun.

En ytterligare brist har samband med att jag inte fick kännedom om Kronofogdens och Konsumentverkets undersökning i tid vilket kunde ha kommit till stor nytta i min studie. Det förekom också brister i frågeformuläret om respondenternas inkomst. Detta skulle ha tydliggjort att det rör sig om ungdomar med marginell inkomst.

Förslag till vidare forskning:

Det hade varit intressant att beskriva SMS-lånet ur ett makroperspektiv, det vill säga utifrån företagets inställning till SMS-lånet. Jag kunde inte heller redogöra för Kronofogdens uppfattning om SMS-lånet, eller på vilket sätt de arbetade/arbetar för att minska antalet unga människor som får betalningsanmärkningar. Detta skulle kunna vara ämnet för en annan studie. Det framgick av Kronofogdens rapport att det är fler killar än tjejer som tar SMS-lån, men det blir också för vittgående för mig att undersöka varför, även om det finns en rad intressanta frågeställningar.

Inom diskursanalys finns det ett antal angreppssätt, ett av dem är diskursiva praktiker. Man analyserar mediernas konstruktion av t ex fenomenet SMS-lån som bygger på den kritiska diskursanalysen som handlar om språkets uppbyggnad som reproducerar och förändrar kunskap (Jorgensen & Phillips, 2000). Detta skulle kunna bidra till att förstå hur massmedia belyser och uppmärksammar fenomenet i ännu högre grad än jag här gjorde genom innehållsanalys.

Med facit i handen hade jag inte gjort enkätundersökningen eller telefonintervjun utan istället koncentrerat mig på en diskursanalys eller prövat på en annan metod att nå undersökningspopulation t ex genom socialantropologiska metoder som bygger på att

man på olika sätt skaffar sig en ingång till ungdomarnas värld. Detta skulle ge mer insyn om hur SMS-lån har påverkat ungdomars livssituation och identitet och inte minst deras uppfattning om dilemman.

Men då hade jag gått miste om den insikt som har växt hos mig om hur komplicerat och invecklat vårt samhällssystem är. Det har varit oerhört lärorikt att ha haft möjligheten att skriva om SMS-lån. Jag har fått mer kunskap och inte minst en ökad förståelse för dessa ungdomar som tar SMS-lån samt låneföretagens system och samhällssystemets funktioner. Genom att jag använde mig av tre olika forskningsmetoder har uppsatsen fått en djupare inblick i fenomenet och olika perspektiv för tolkning av SMS-lån.

7 Referenser

- Alsander, H. & Dalberg, I. & Karlsson, K. & Boija, P. (2005). *Lost in consumption – En antologi om konsumtion och identitetsskapande* (sid.1-95). Norrköping: Institution för tematisk utbildning och forskning.
- Bingert, C. (2003). *Mobila tjänster i vardagen – En studie med fokus på nyttan och värdet i mobila tjänster* (sid.1-64). Stockholm: Kungliga Tekniska Högskolan
- Olausson, L. & Rosengren, A. (2005). *Varför påverkas ungdomar av reklam trots att de inte vill det* (sid.1-48). Luleå: Luleås universitet, Institution för arbetsvetenskap.
- Lindholtz, K. (2007). *Obetalda SMS-lån - Konsekvenser hos Kronofogden*. 24 augusti. Stockholm: Kronofogdens rapport
- Baas, D. (2006). SMS-lån kostar 1355 procent i effektiv ränta. *Metro*. Tillgänglig:<http://www.metro.se/se/article/2006/06/28/06/2240-23/index.xml?print=1>. [2008-04-10].
- Bengtson, E-M. (2008). Nya krafttag mot SMS-lånen. [Elektronisk]. *Dagens Nyheter*, 25 mars. Tillgänglig: Medarkivet [2008-04-07].
- Ewenfeldt, B. (2008). Kraftig ökning av ungas skulder. *Göteborgs-Posten*, 18 april.
- Franchell, E. (2008). SMS-lån blåser fattiga på pengar. [Elektronisk]. *Aftonbladet*, 3 april. Tillgänglig: Medarkivet [2008-04-25].
- Göransson, A. (2008). SMS-lån är den nya kvinnofällan. [Elektronisk]. *Metro*, 31 januari. Tillgänglig: Medarkivet [2008-04-07].
- Kanmert, J. (2008). Lagstifta bort SMS-ocker. *Direktpress Göteborg*, 27 januari.
- Lignell, A. (2007). SMS-lån skuldfälla för unga. [Elektronisk]. *Svenska Dagbladet*, 28 december. Tillgänglig: Medarkivet [2008-04-15].
- Löwendahl-Nyrén, P. (2007). Så här enkelt hamnar du hos Kronofogden. *Metro*. Tillgänglig:<http://www.metro.se/se/article/2007/10/15/06/4807-42/index.xml?print=1>. [2008-04-10].
- Rebas, K. (2008). Stoppa ockrarna innan ännu fler råkar illa ut. [Elektronisk]. *Västerbottens-Kuriren*, 22 januari. Tillgänglig: Medarkivet [2008-04-06].
- Ståhlberg, C. (2008). SMS-lån och skulder blev en ond cirkel. [Elektronisk]. *Dagens Nyheter*. Tillgänglig:<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?a=745887>. [2008-04-10].

- Thors, A. (2008). Hårdare EU-regler biter inte på SMS-lån. *Dagens Industri*. Tillgänglig: <http://www.skovde.net/?http://www.skovde.net/news/main.php>. [2008-04-10].
- TT. (2008). Bankerna bromsar SMS-lånen. [Elektronisk]. *Sydsvenskan*, 3 maj. Tillgänglig: Medarkivet [2008-05-08].
- Victorin, M. (2007). Skuldfällan växer med SMS-lån. *Skövde Nyheter*, 29 augusti.
- Ambjörnsson, R. (1997). Europas idéhistoria Antiken – människors undran. Stockholm: Natur och Kultur.
- Augoustinos, M & Walker, I & Donaghue, N. (2006). *Social Cognition- an integrated introduction* (2.a ed). Ort och förlaget
- Lindgren, S-Å. (2003). *Klassiska och moderna samhälls teori*. Lund: Studentlitteratur
- Bauman, Z (2002). *Samhälle under beläggning*. Uddevalla: Daidalos AB
- Bryman, A (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB
- Bärkmark, J (1985). *Självförverkligandets psykologi– ett centralt tema i Maslows tänkande*. Borås: Natur och Kultur
- Giddens, A. (2005). *Modernitet och självidentitet – Självet och samhället i den senmoderna epoken*. Uddevalla: Daidalos AB
- Johansson, T (1999). *Socialpsykologi - Moderna teorier och perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Jorgensen, M.W & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur
- Järvinen, M. (2003). *Klassiska och moderna samhälls teori*. Lund: Studentlitteratur.
- Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. (3:e ed). USA: Harper Row
- Nilsson, B. (1996). *Socialpsykologi- utveckling och perspektiv*. Lund: Studentlitteratur
- Trost, J & Levin, I. (2004). *Att förstå vardagen - med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

8 Bilagor

8.1 Bilaga 1

Hej!

Jag är en student på Högskolan i Skövde som går sista året på socialpsykologiska programmet. Jag skriver ett examensarbete om SMS-lånets effekt på unga människor och hur det påverkar deras levnadsförhållande. För att kunna genomföra denna studie som ska ligga till grund för mitt examensarbete, behöver jag få svar på några enkätfrågor. Jag vore således mycket tacksam om Du skulle vilja besvara de frågor som jag har sammanställt. Enkäterna är anonyma, och svaren kommer att behandlas konfidentiellt. Denna studie sker i samarbete med Kronofogden i Stockholm. Om Du är intresserad av att ta del av min studie, kan Du ange din e-mail adress på sista sidan av blanketten. Jag skulle uppskatta om du kunde fylla i enkätfrågorna inom tre dagar.

Tack för din medverkan!

Hayat Abdu

1) Är Du: Man Kvinna

2) Hur gammal är du? ____ år

3) Civilstånd

- Ogift
- Gift
- Sambo
- Frånskild

4) Vilken etnisk bakgrund har du?

.....
.....

5) Vart bor du?

- På landsbygden eller i ett mindre samhälle
- I ett storstadsområde

6 a) Bor du ensam, med sambo eller med föräldrar?

- Ensam
- Med en sambo
- Med en förälder
- Med båda föräldrar (ev. en styvförälder)

6 b) Har du hemmavarande barn?

- Ja
- Nej

7) Vad har du för utbildning?

- Grundskola
- Ej fullständig grundskola
- Gymnasieutbildning
- Högskoleutbildning
- Annat, i så fall vad

.....

8) Vad gör du på dagarna?

- Förvärvsarbetar
- Studerar
- Är arbetslös
- Är sjukskriven

9) Hur ofta ägnar du tid åt fritidsintressen?

	Dagligen	En gång per vecka	Var fjortonde dag	En gång per månad	Sällan
Shopping					
Umgänge med kompisar					
Bio					
Musik					
Idrott					
Annat					

10) Vad brukar du köpa?

	Dagligen	En gång per vecka	Var fjortonde dag	En gång per månad	Sällan
Mat					
Kläder					
Elektronik					
Alkohol					
Tobak					
Droger					
Resor					
Krogbesök					
Annat					

11 a) Brukar du ofta impulsköp?

- Ja
 Nej

11 b) Försöker du planera dina inköp?

- Ja
 Nej

12) Hur många gånger har du tagit SMS-lån?

- En
 Två
 Tre eller mer gånger

13) Tycker du att det SMS-lån som du tog var rimligt?

- Ja
 Nej
Om nej varför?

14) Räckte SMS-lånet till det du hade tänkt köpa?

- Ja
- Nej

15) I vilken grad har SMS-lånet påverkat din ekonomi?

- Mycket dåligt
- Dåligt
- Ganska dålig
- Ingenting alls

16 a) Varför tog du lånet?

.....
.....
.....
.....

16 b) Vad gick pengarna till?

.....
.....
.....
.....

17) Hur har det påverkat dig att inte kunna betala tillbaka lånet?

.....
.....
.....
.....

18) Ångrar du att du tog ett SMS-lån?

- Ja
- Nej
- Om ja, varför?.....

19) Kan du tänka dig ta SMS-lån igen?

- Ja
- Nej
- Om ja, i så fall varför?

20) Skulle du råda någon annan t ex. en vän att ta SMS-lån?

- Ja
- Nej
- I så fall varför?.....

21) Vad hade alternativet varit om det inte hade funnits SMS-lån?

.....
.....
.....
.....

22) Anser du att man bör instifta en lag som förbjuder SMS-lån utan kreditprövning?

Ja

Nej

Om nej, varför?

8.2 Bilaga 2

Intervjuguide

En kort presentation genomfördes innan intervjun, som motsvarade den presentation som finns med i den kvantitativa undersökningen.

- **Åldern**
- **Etniskbakgrund**
- **Vart bor du?**
- **Bor du ensam, med sambo eller med föräldrar?**
- **Har du hemmavarande barn?**
- **Vad har du för utbildning?**
- **Vad gör du på dagarna?**
- **Impuls köper du eller planerar du ditt inköp?**
- **Hur många gånger har du tagit SMS-lån?**
- **Tycker du att det SMS-lån som du tog var rimligt?**
- **Räckte SMS-lånet till det du hade tänkt köpa?**
- **I vilken grad har SMS-lånet påverkat din ekonomi?**
- **Varför tog du lånet?**
- **Vad gick pengarna till?**
- **Hur har det påverkat dig att inte kunna betala tillbaka lånet?**
- **Hur kände du dig när du insåg att du inte hade råd eller möjlighet att betala tillbaka lånet?**
- **Upplever du påtryckningar från samhället att leva upp till de materiella kraven?**
- **Ångrar du att du tog ett SMS-lån?**
- **Kan du tänka dig ta SMS-lån igen?**
- **Skulle du råda någon annan t ex. en vän att ta SMS-lån?**

- **Vad hade alternativet varit om det inte hade funnits SMS-lån?**
- **Anser du att man bör instifta en lag som förbjuder SMS-lån utan kreditprövning?**